Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 10 (10907) | 1979 чылдың январь 12, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ПАРТИЯНЫҢ АКТИВЧИЛЕРИ

Найысылалдың ийи чүс муң ажыг агитаторлары, политинформаторлары СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин ажылчы чоннарның чурттап турар черлериниң аайы-биле таныштырып турар. Оларның үре-түңнелдиг ажылдаарынга СЭКП Москва область болгаш хоорай комитеттери улуг дузаны чедирип турар.

Министерстволарның болгаш ведомстволарның харысалгалыг ажылдакчылары, эртемденнер партия активчилериниң мурнунга консультацияларны берип турар.

Онгу беш чылдың пландарын канчаар күүседип турарының дугайында херек кырында материалдарны лекторлар чыылганнаарга чугаалап берип турар. 1979 чылда бүдүрүлгелерниң болгаш албан черлериниң уткуштур планнарының дугайын олар чонга таныштырып турар.

Партия райкомнарының Политиктиг чырыдыышкын бажыңнарының кабинеттеринге сүмелерни ажылдап кылган, СЭКП ТК-ның Пленумунуң талазы-биле материалдарның тематиказын бүрүн кылган.

(СЭТА-ның корр).

МОСКВА.

Л. И. БРЕЖНЕВ ХҮЛЭЭП АЛГАН

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев АКШ-тың сенаторлары Г. Бейкерни, Дж. Гарнни, Дж. Дэнфортту, Дж. Тауэрни, М. Уоллопту, С. Хаякаваны январь 10-да Кремльге хүлээп алган. ССРЭ-ниң парламент бөлүүнүң чалалап ёзугаар олар Совет Эвилелинде чоруп турар. Болган беседага СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко киришкен.

Совет-америк харылзааларның болгаш делегейниң амгы байдалының айтырыгларын беседа үезинде көрген. ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразынга чогумчалыг, боттуг харылзааларны тударының, тайбыңның болгаш дайын кыжанышын чайладырының херээнге чугула ужур-дузалыын Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн. Моон-биле холбаштыр чамдык бөлүктерниң ийи чурттуң аразынга харылзааларның таарымчалыг хөгжүлдезинге шаптыктаар, «совет шериг кыжанышының» дугайында хоозун бодалдары-биле база чагдынып алгаш, боо-чепсекти улам-на эңдере бүдүрер дээр оралдажышкынна р ы н г а принципиалдыг үнелээшкинни берген.

Бистиң үевисте бүгү кижилер боттарының политиктиг үзелдеринден болгаш бүзүрелдеринден хамаарылга чокка тайбыңны камгалаар, ракета-ядролуг халаптан чайлаар деп ниити күзелин каттыштырар ужурлуг деп, Л. И. Брежнев демдеглээн. Тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының эрге-ажыктарынга таарыштыр ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразында харылзаалар талаларның дең эргезинге болгаш кайызының-даа бир дөмей айыыл чок турарынга үндезиленген турары мыңчаан эргежок чугула.

Бир эвес аңаа америк тала база белен болур чүве болза, совет таланың ажыл-херектизиң-не янзы-бүрү талаларга АКШ-биле харылзааларны боттуг, кайы-даа талага ажыктыг кылдыр хөгжүдеринге чедирер деп бодалдыын Л. И. Брежнев бадыткаан. Стратегтиг шавар халдаашкынның боо-чепсектерин кызыгаарлаар талазы-биле чаа дугуржулганы эң дүрген чарып алыры ол угланыышкынга улуг базым болур ийик, ындыг дугуржулга чугула болбушаан, чепсегленииишкинни дүжүрер талазы-биле өске-даа чугаалажышкыннарның перспективаларын база дыка экижидип, ниитизи-биле совет-америк харылзааларны деңнештиреринге идиг бээр ийик.

Ийип-кара чок болгаш тодаргай боттуг беседазы дээш Л. И. Брежневке ол сенаторлар өөрүп четтиргенин илергейлээннер.

Ужуражышкынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, АКШ-тың президентизиниң конгресс-биле харылзаалар талазы-биле дузалакчызы Ф. Мур, АКШ-тың ССРЭ-де элчини М. Тун олар база киришкен. (СЭТА).

КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ ШИИТПИРЛЕРИН — АМЫДЫРАЛГА

Бо неделяның эгезинде болуп эрткен партияның XVII область конференциязы Тываның коммунистериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының амыдыралынга чугула улуг болуушкун болган. «СЭКП обкомунуң ажылының дугайында отчёду болгаш СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП Төп Комитединиң ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтыышкыннарны боттандырар талазы-биле партияның область организациязының сорулгалары» деп илеткелди конференцияга бүгү талалыг чугаалажып көрген. Отчёттуг үеде, онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында партияның область организациязы республиканың коммунистериниң, бүгү ажылчы чоннарының күженииишкиннерин СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП Төп Комитединиң ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин, Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң районнарынга чораан үезинде эш Л. И. Брежневтиң берген айтыышкыннарын болгаш сүмелерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче, онгу беш чылдың планнарын күүседиринче угландырып келген дээрзин конференцияның доктаалында айтып турар.

Партия органнарының удуртулгазы-биле онгу беш чылдың эрткен чылдарында республиканың ажылчы чоннары улус ажыл-агыйының адырларын болгаш культураны хөгжүдеринге чамдык буруңгаар базымнарны кылган.

Онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында партия, совет болгаш ажыл-агый органнары республиканың кодээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле эвээш эвес күженииишкиннерин үндүргенин дээрзин конференцияның доктаалында айтып турар.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның Пленумнарының шиитпирлерин боттандырар, республиканың улус ажыл-агыйын болгаш культура тургузуушкунун удуртур, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле партия организацияларының ажыл-чорудулгазын конференция бүгү талалыг анализтеп көргеш, кол кичээнгейни чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, моон соңгаргы сорулгаларже угландырган.

Үлетпүрде, кодээ ажыл-агыйда, капитал тудугда болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларында беш чыл планын күүседиринге улуг хожудаашкыннар оар болуп артпышаан. Ниитизи-биле үлетпүр продукциязын бүдүрер болгаш сайгарар талазы-биле беш чылдың үш чылдарының планын республика күүсетпээн. Эрткен чылын продукция бүдүрер планын—9, а сайгарарын 7 бүдүрүлге күүсетпээн. 1975 чылдыынга деңнээрге, эрткен чылын үлетпүрге бир рубльге онаажтыр фонд эгидилгези 11 көпеекке кудулаан. Кызыл хоорайда, Барыын-Хемчик база Кызыл районнарда бүдүрүлгениң чаа күчүлерин кончуг оожум шиңгээдип ап турар.

Партия, совет болгаш ажыл-агый органнары республиканың капитал тудуунда четпестерни ам-даа оожум чайладып турарын конференцияның доктаалында айтып турар. Кол фондуларны ажыглалга кииреринин база капитал салыышкынын шиңгээдип алырының чыл планнары күүсеттинмээн. Акша-хөренгини болгаш материалдыг курлавырларны ыдарадып чашканнаар чорук узутказттынмаан, доозулбаан тудугларның саны хөй боон турар. Онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында капитал салыышкынын шиңгээдип алырының планы чүгле 80,2 хуу, кол фондуларны ажыглалга кииреринин планы 69,2 хуу күүсеттинген. Саян-Шушенск ГЭС-тиң суг хөөлбээ турар зонада, Таңды, Каа-Хем, Кызыл районнарда тудуг объектилери оожум туттунуп турар.

Республиканың кодээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинде, ону специализастаар база концентрастаар талазы-биле ажылдарда улуг четпестерниң барын конференцияның доктаалында тодаргай айтып турар. Беш чылдың үш чылдарында кодээ ажыл-агыйның чамдык продукциязын бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының даалгазы күүсеттинмээн. Бо талазы-биле Улуг-Хем, Бии-Хем, Таңды, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем районнарның совхозтары дыка хожудап турар. Мал бажын өстүрер, төрүүр чүс малдан чаш төл алыр талазы-биле ажылда улуг четпестер бар. Эрткен чылын республикага ниитизи-биле төрүүр чүс малга онаажтыр 63 бызаа, 77 хураган алдынган. Ниитизи-биле чер ажылының культуразы, оон ап турар дүжүт чавыс.

Үлетпүр, кодээ болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының хөгжүлдезинде четпестерни шиитпирлиг чайладыр, онгу беш чылдың планының күүселдезинде хожудаашкыннарны шалыпкын ажып эртер, партийжи организастыг болгаш идеологтуг ажылдың деңнелин улам бедидер талазы-биле партия организацияларының мурнунда сорулгаларны конференцияның доктаалында тодаргай айыткан.

Ылаңгыя үлетпүр талазы-биле улуг сорулгалар салдынган. Бо чылын үлетпүр продукциязын бүдүрерин 7 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин 6 хуу көвүдедирин хандырар, а 1980 чылда оларны дараалаштыр 8,5 хуу база 7 хуу улгаттырар. Бүдүрүлге фондуларын долу ажыглаар, чаа телевилел күчүлерни дүрген шиңгээдип алыр, фонд эгидилгезин көвүдедириниң хемчеглерин алыр, шынарны эргелеп башкарарының системазын бүдүрүлгеге бүрүзүнге шиңгээдип алыр. Продукцияны аттестаттаарын 1979—1980 чылдарда доозар.

Капитал тудугну улам ыңай хөгжүдерин, күчүлерни чогуур өйүнде ажыглалга кииреринн хандырарын, тудугларны кылырының хуусааларын кызырарын, оларның шынарын экижидерин, доозулбаан тудугларның санын эвээжедирин партия, совет болгаш ажыл-агый, тудуг организацияларының бир кол сорулгазы деп конференцияга айыткан.

Кодээ ажыл-агый талазы-биле улуг сорулгалар салдынган, бүдүрүлгени специализастаарынга болгаш концентрастаарынга, иштики курлавырларны долу ажыглаарынга үндезилээш, ооң бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдерин, мал болгаш чер ажылының продукциязын садарын көвүдедирин хандырарын партия, совет болгаш кодээ ажыл-агый органнарынга конференция хүлээндирген. Бо чылын республиканың совхозтары 50 муң тонна тарааны, 28 муң тонна эътти, 27,5 муң тонна сүттү, 3300 тонна дүктү садарын хандырар ужурлуг.

Малдың баш санын өстүрери, ооң уксаазын экижидери, продуктулуун бедидерибиле хөй чүүлдү кылыр апаар. Чыл санында-ла төрүүр чүс баш малга онаажтыр 85—90 бызааны, кулунну, иви анайларын база 95—100 хураганны, анайны ап, доруктурар; төрүүр инектерни коданга 40—45 хуу, хойларнын—55 хуу чедирерин, семиртип азырап тургаш мыйыстыг бода малды—400 кг, хойну 45 кг чедирерин, бир инектен-не 1800 кг сүттү, хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргыырын чедип алыр. Чер ажылының талазы-биле улуг сорулгаларны боттандырып тургаш, тараа культураларының бир гектарындан 11 центнер дүжүттү алыр, чылда тараа бүдүрерин 270—300 муң тонна чедирер. Оон-биле кады малга быжыг чем-суурну тургузарының талазы-биле улуг ажылдар чорудуптар.

Транспортту, амыдырал хандырылгазын болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының чедип алыр чугула сорулгалары конференцияның доктаалында улуг черни ээлеп турар. Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга бүдүрүлгениң ажыктыын бедидери база ажылдың шынарын экижидери, камналга чурумун шыңгыырадыр, акша-хөренгини болгаш материалдыг курлавырларны чөп, хумагалыг ажыглаарын улам ыңай күштелдирери, ажыл-агыйжы эвес, төтчеглекчи чоруктар-биле шиитпирлиг демиселди чорудары эргежок чугула.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин чедиишкинниг боттандырар талазы-биле партийжи организакчы болгаш политиктиг ажылдарны улам ыңай сайзыраңгайжыдарын конференция партия организацияларының кол сорулгазы деп санаан. Ооң-биле кады СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, ол Пленумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтыышкыннарны ажыл-чорудулгага чайгылыш чок удуртулга болдуруп, күүседирин конференцияның доктаалында онза чугулалап айтып турар.

Партия организациялары организакчы болгаш политиктиг ажылдың ажыктыын, дээштиин бедидер, ажылчы чоннарны марксичи-ленинчи үзел-бодалга, бедик идейлиг база организастыг чорукка кижизидер, оларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин улам күштелдирер талазы-биле хөй чүүлдерни кылыр апаар. Ылаңгыя парторганизация бүрүзү масса-политиктиг ажылдың, социалистиг чарыштың, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинниң болгаш массалыг ажылдың өске-даа хевирлериниң дээштиин бедидери, маңаа күш-ажылчы коллективтерниң, хөй-нити организацияларының ролюн күштелдирери бир кол чугула сорулга кылдыр салдынган.

Партия эге организацияларынга удуртулганы доктаамал сайзыраңгайжыдарын, ажыл-агый болгаш идеологтуг сорулгаларны шиитпирлээринге оларның ролюн, дайынчы арга-шиңгээзин улам бедидерин, партийжи ажылдың стилин болгаш аргазын улам сайзыраңгайжыдарын конференцияның доктаалында СЭКП Кызыл хоорайкомунга база партия райкомнарынга хүлээндирип турар. Кол кичээнгейни даандырган ажыл-херек дээш кадрларның харысалгазын, оларның күүсекчи сагылгачурумун күштелдирерин, парторганизациязы бүрүзү партияның болгаш чазактың директиваларын, бодунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш шудургу организакчы ажылды чорударын ында чугулалап айтып турар. Ооң-биле кады Советтерге, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нити организацияларынга партийжи удуртулганың деңнелин, оларның ажылының ажыктыын, дээштиин бедидери эргежок чугула боол турар.

Республиканың коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары СЭКП-ниң, ооң ленинчи Төп Комитединиң долгандыр улам сырый каттыжыпышаан, СЭКП-ниң XXV съездизиниң, партия Төп Комитединиң ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, онгу беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседиринге бүгү күжүн болгаш билиин бээр дээрзинге быжыг бүзүрелдиг конференцияның доктаалында илергейлээн.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ААР ҮЛЕТПҮРҮНҮҢ БАШТАЙГЫЛАРЫ «ТЫВА КОБАЛЬТ» БОЛГАШ «ТЫВА ДАГ-ДҮГҮ» КОМБИНАТТАРНЫҢ ЧАМДЫК КОЛЛЕКТИВТЕРИ ЭРТКЕН ЧЫЛДЫ ЧЕДИИШКИННИГ ДООСКАШ, БО ЧЫЛЧЕ БҮЗҮРЕЛДИГ БАЗЫМ-БИЛЕ КИРГЕН.

Хову-Аксы

Бедик темпилиг эгелээн

«Тыва кобальт» комбинаттың коллективи шалыпчы күш-ажылдың чылын чедиишкинниг дооскан. 1978 чылда комбинат продукция бүдүрериниң планын 100,9 хуу, сайгарарынын 101,8 хуу күүсеткен.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң планы база ажыр күүсеттинген. Ол бүдүрүлгеде цех, салбыр бүрүзү күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин чедип алган. Бир кижиге онаажтыр ниитизи-биле 3761 рубльдиң продукциязын ажылдап кылыры планда көрдүнген болза, херек кырында ол көргүзүг 3796 муң рубль четкен.

1978 чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседири дээш республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка «Тыва кобальт» комбинат тиилекчилериниң санынга каш-даа удаа кирген.

Мурнакчы бүдүрүлгениң цехтериниң, салбырларының аразында социалистиг чарыштың түңнелин ай, квартал санында үндүрүп турар. Ында апыяк коммунист Кызыл-оол Оюнның удурткан турнуктурулга салбырының коллективи дериг-херекселдерниң ынаныштыг ажылдаарын чедип ап, ажылга үзүктелиишкиннерни бичии-даа болдурбайн келген. Комбинаттың чедиишкиннеринде турнуктурулга салбырының киирген үлүг-хуузу база бар. Ажылынга кызымак, төлептиг дээш улуг аппаратчик Кызыл-оол Сюнну каш-даа удаа шаңнап, мактаан.

«Тыва кобальт» комбинаттың коллективи онгу беш чылдың дөрткү чылын бедик көдүрлүүшкүннүг эгелээн.

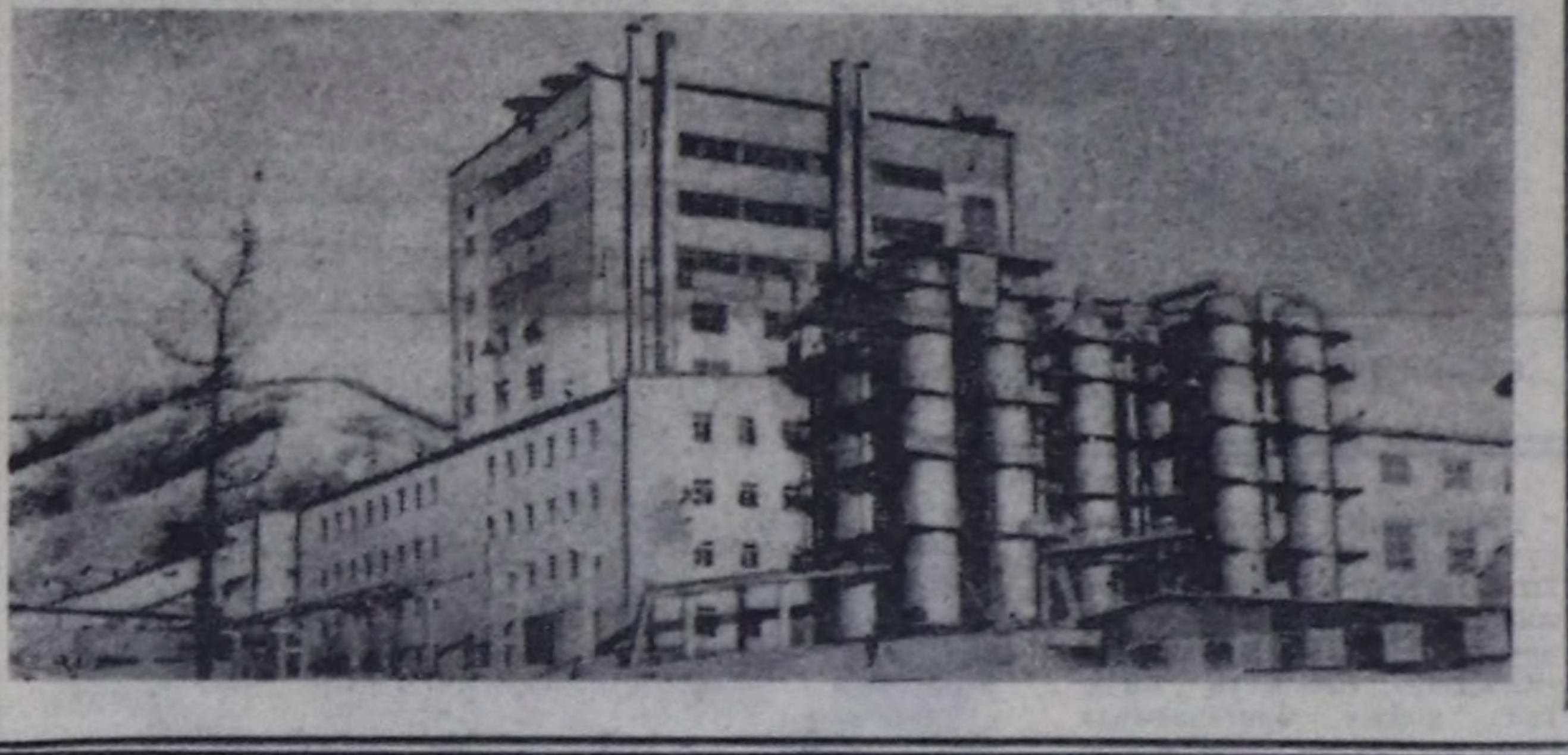

ЧУРУКТА: бүдүрүлгениң мурнакчызы Кызыл-оол Оюн башкарар пультуда; гидрометаллургия цегиниң кол корпузу.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

Ак-Довурак

КҮШ-АЖЫЛЧЫ МЕДЭЭЛЕР

Ак-Довуракта АТБ-ниң 47 чолаачылары онгу беш чылдың үшкү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде доосааш, дөрткү чылдың үлүүнде чедиишкинниг ажылдап турар. Оларның аразында коммунист Александр Петрович Михайлов, бригадир Александр Федорович Рындин, чолаачылар Алексей Федорович Корнунов, Иван Иванович Рубцов, Дук-Хап Хензиг-оол болгаш оон-даа өске мурнакчылар бар.

Аар чүък сөөртүр КамАЗтарның Хасан Тумгаевке удурткан комсомолчу-аныяктар бригадазы үш чыл планын кол көргүзүглер талазы-биле база чедиишкинниг күүсеткен. Бригада эрткен чылдың планындан ажыр 8475 тонна чүъкту сөөрткен. Мурнакчы чолаачылар Н. Соколов, В. Чичаан-оол, В. Бельтюков, В. Тувалкин болгаш бригадир Х. Тумгаев планныг даалгаларын ай бүрүзүнде ажыр күүседип турарлар.

* * *

Тываның даг-дүгү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадының арыглаал фабриказында бедик сорттуг рудадан даг-дүгү арыглаар цехте аныяк коммунист Ондар Даш-Мөгениң № 1 ээлчээ 1978 чылдың социалистиг чарыжынга идепкейлиг киржип келген. Мурнакчы ээлчег үшкү чылда даг-дүгү бүдүрериниң планын хуусаа бетинде күүседир хүлээлгелиг ажылдап турган.

Олар сөзүнге ээ болганнар. Декабрьның 28-те О. Даш-Мөгениң ээлчээ 1978 чылдың планын күүсеткенин дыңнаткан.

Ам ол ээлчегниң коллективи бо чылдың үлүүн чедиишкиннинг күүседип эгелээн.

М. ООРЖАК.

ТӨЛЕПТИГЛЕРГЕ ЧОННУҢ БҮЗҮРЕЛИ

ЧӨӨН-ХЕМЧИКТИҢ № 650 СОҢГУЛДА ОКРУГУ

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» совхозтуң ажылчыннары, специалистери болгаш албан-хаакчылары Баян-Тала суурнуң Культура бажыңынга соңгулда мурнунуң хуралынга дүүн, январь 11-де, чыглып келген.

Соңгулда мурнунуң хуралынга «Октябрь 30 чылы» совхозта партком секретары Ч. Монгуш ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында илеткел кылгаш, Дээди Советке амгы соңгулдалар совет социалистиг демократияның шынарын илергейлеп турарын демдеглээн.

«Октябрь 30 чылы» совхозтуң ажыл-ишчилери, Баян-Тала кодээ Совет девискээринде албан организацияларның коллективтери ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларны политиктиг болгаш күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуур дээш чүткүлдүг ажылдап турарын чугаалаан.

Баян-Тала кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы Б. Монгуш бир дугаарында санал бергеш, Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң кижи дугайында, Төрээн чурттуң күчү-шыдалын быжыглаар дугайында доктаамал сагыш салыышкынын, делегейге тайбыңны быжыглаарынче угланган хөй талалыг ажыл-чорудулгазын демдеглээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневти депшидерин саналдаан.

Дараазында «Октябрь 30 чылы» совхозтуң директору А. Ховалыг сөс алгаш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр эш Л. И. Брежневти депшиткенин ннаи-биле деткиишкаан, ол-ла округтан депутаттың кандидадынга «Октябрь 30 чылы» совхозтуң мурнакчы хойжузу, СЭКП кежигүнү Хеймерек Бадыевна Кууларны депшидерин саналдааш, кандидатураның ажыл-чорудулгазын, амыдырал-чуртталгазын чыылганнарга доңчу таныштыргаш, Х. Б. Кууларның чоннуң идегелин хандырып шыдаар төлептиг кижилерниң бирээзи дээрзин демдеглээн.

Ол хуралга санал бергеннер: совхозтуң агрономy Б. Монгуш, хоочун хойжу Ы. Монгуш, Баян-Тала школазының башкызы Ү. Ооржак олар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти болгаш «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу Хеймерек Бадыевна Кууларны депшидер дугайында саналдарны бир үн-биле деткээннер.

«Октябрь 30 чылы» совхозтуң коллективтериниң соңгулда мурнунуң хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутаттарга кандидаттар кылдыр **Леонид Ильич Брежневти** болгаш **Хеймерек Бадыевна Кууларны** депшидер дугайында доктаалды бир эп-сеткилдиг, бедик көдүрлүүшкүннүг хүлээп алган.

* * *

Чөөн-Хемчик районда Карл Маркс аттыг совхозтуң клувунга арын-шырайында омак-шыл, өөрүшкү долган хөй-кижилер ол-ла кежээ хөй-биле чыглып келген. Соңгулда мурнунуң хуралын Ийме кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы К. Тувак ажыткан.

Ийме школазының өөредилге эргелекчизи А. Ховалыг хуралга бир дугаарында санал бергеш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бистиң үениң шылгараңгай партия болгаш күрүне ажылдакчызы, тайбың дээш могаг чок демиселчи, шынчы ленинчи, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневти депшидер дугайында санал киирген. Ол саналды хуралдың киржикчилери дииминниг адыш часкаашкыннары-биле уткаан.

Дараазында санал берген совхоз ажылчыны М. Ондар, башкы А. Монгуш, тудугжу Д. Монгуш ол саналды база бедик көдүрлүүшкүн-биле бир үн-биле деткээннер.

Карл Маркс аттыг совхозтуң директору К. Монгуш сөс алгаш, чурттуң эрге-чагыргазының дээди органнарынга боттарының төлээлекчилери кылдыр чон эң эки оолдар, кыстарын депшидер дээрзин демдеглээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич Брежневти депшидер дугайында саналды бүрүнү-биле деткиир турарын ол чугаалааш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр «Октябрь 30 чылы» совхозтуң мурнакчы хойжузу Хеймерек Бадыевна Кууларны депшидер деп саналды ол киирген.

Дараазында санал бергеннер Х. Б. Кууларның дугайын чылыы-биле чугаалап, ол чоннуң төлептиг кандидатуразы болур дээрзин бадыткап турганнар.

Соңгулда мурнунуң хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутатка кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** болгаш «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу **Хеймерек Бадыевна Кууларны** депшидер дугайында доктаалды бир үн-биле хүлээп алган.

ТАҢДЫНЫҢ № 654 СОҢГУЛДА ОКРУГУ

Таңды районда ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң ажылчыннарының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидериниң хуралы дүүн Межегей суурга бедик көдүрлүүшкүннүг болгаш байырлалчыг байдалга болуп эрткен. Хуралды кодээ Совет күүскомунуң даргазы П. О. Усков ажыткаш, район Совединиң күүскомунуң даргазы Т. С. Тюлюшко сөс берген. Онгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш таңдыжыларның хайнышкыныг ажылдап турарын база соңгулдаларга уткуштур социалистиг чарыштың хүн келгең тудум калбарып орарын болгаш районнуң мурнунда туруп турар сорулгаларның дугайын ол чугаалаан.

Совхозта партком секретары И. В. Шушенчев хуралга чүве чугаалааш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Алексей Николаевич Косыгинни депшидерин саналдаан. Ол саналды хуралдың киржикчилери бир эп-сеткилдиг деткээн.

Иидирде совхозтуң аар ажылдар талазы-биле механиги М. А. Загайченко:

— Төрээн чуртувустуң эрге-чагыргазының дээди органынга депутаттарның кандидаттарын бөгүн бистер улуг өөрүшкү-биле депшидип турардыр бис. Оларның бирээзинге бистиң суурувуска төрүттүнген болгаш эртем-билиглг чедип алган аныяк бодун кыс Фаина Антоновна Родионованы депшидерин саналдап тур мен. Мында олурупчу турар эштерде ону билбес, таныывас кижи чок.

Ажылынга кызымак, бичеселдиг аныяк специалисттиң кандидатуразын хуралга санал берген саанчы М. Ф. Мартыненко, хой фермазының бригадири Б. В. Коваленко болгаш оон-даа өскелер бүрүн деткээн.

Коллектив кежигүннериниң хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарынга **Алексей Николаевич Косыгинни** болгаш **Фаина Антоновна Родионованы** депшидер деп доктаалды бир үн-биле хүлээп алган.

* * *

Таңды районда № 585 механикаштырган колоннаның коллективиниң соңгулда мурнунуң хуралы дүүн Бай-Хаакка болуп эрткен. СЭКП райкомунуң организастыг килдизиниң эргелекчизи В. И. Комбуй соңгулдага белеткелдиң үезинде районнуң ажыл-ишчилериниң кайы хире бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарының болгаш 1979 чылдың сорулгаларының дугайында чүве чугаалаан.

ПМК-ның начальниги Ф. С. Пашкевич бодунуң саналынга коллективтиң ажыл-амыдыралының дугайын чугаалавышаан, Таңдының № 654 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Алексей Николаевич Косыгинни депшидер деп саналдаан.

Бо саналды хуралдың киржикчилери адыш часкаашкыннары-биле уткуп хүлээп алган.

Мехколоннада механизация участогунуң начальниги В. Ф. Шулепов ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң депутадының кандидадынга ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң сүт-барааң фермазының эргелекчизи Фаина Антоновна Родионованы депшидерин саналдаан.

В. Ф. Шулеповтуң саналын автоколонна начальниги В. А. Залуцкий, кадрлар килдизиниң начальниги Т. И. Антонова болгаш оон-даа өскелер деткээн.

Коллектив кежигүннериниң хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидаттарынга **Алексей Николаевич Косыгинни** болгаш **Фаина Антоновна Родионованы** депшидер деп доктаалды хүлээп алган.

Партийжи амыдырал: сээң кандидат стажың

ХАРЫЫСАЛГАНЫ БЕДИТПИШААН

«Партияга хүлээп алышкынның болгаш СЭКП кежигүнүнге кандидаттарны кижизидериниң талазы-биле Киргизияның партия организацияларының ажылының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында, партияның өске-даа документилеринде айыткан негелделерге дүүштүр партийжи хүрээлениң шынар составын экижидер талазы-биле ажыл бистиң совхозта партия организациязының шиитпирлеп турар бир чугула сорулгазы болур.

Совхозтуң партия организациязында 99 коммунист болгаш партия кежигүнүнүң 8 кандидаттары бар. Оларның чартыктан хөй кезии дээди болгаш ортумак эртемниг. Партия организациязы СЭКП-ге чаа кирерлерни шилиирде улус ажыл-агыйының шиитпирлиг адырларында ажылдап турар кол мергежилдиг кижилерин хүлээп алырынче кичээңгейни күштелдирген. Коммунистерниң 38,3 хуузу шуут-ла материалдыг чаагай кежикти бүдүреринде ажылдап турар. Сөөлгү ийи чылда партия кежигүнүнге болгаш кежигүнге кандидаттарга 20 ажыг кижини хүлээп алган. Ынчангаш үш чыл чедир партия стажтыг аныяк коммунистер ам бисте 24 кижи болуп турар.

Бодунуң хүрээленинге эң эки төлептиг кижилерни шилип албышаан, партия организациялары күш-ажылчы коллективтерниң онзагай байдалдарын барымдаалап, чугула участоктарга оларның санын көвүдедип, авангардчы ролюн бедидип турар. Партия кежигүнүнге хүлээп алган аныяк коммунистерден бүдүрүлгеге, хөй-нийти ажылынга үлегер-чижээн көргүзүп, билиг-мергежилин бедидип турарлар хөй. Оларның чижээнге хойжу А. Хүргүл-оолду, фельдшер Ч. Доржаны, башкылар Х. Даржайны, К. Канданны, септекчи Б. Конгаракты, салыгжы Т. Байыр-оолду, көдээ Советтиң күүскомунуң даргазы Т. Чечен-оолду болгаш өскелерни-даа киирип болур. Он классты дооскаш, совхоз бүдүрүлгезинге ажылдай берген аныяк малчыннар Раиса Улуг-Хуу, Борис Шомбуу оларны партия кежигүнүнге кандидаттар кылдыр хүлээп ап, коммунистер улуг идегелди көргүскен. Раиса — дузалакчы кадарчы. Эрткен чылын ол 160 хураганны менди доруктурган, кол кадарчыга хүлээткен. Борис баштайгы үеде адазының коданынга сакманщиктеп дузалажып турган, оон соонда дузалакчы кадарчы апарган, амгы үеде ол тускай өг-бүлелиг болу берген болгаш улуг кадарчы болурунга белеткенип турар. Бир хойдан-на ол 2,8 кг дүкту кыргып алган.

Сөөлгү чылдарда, ылаңгыя Киргизияның партия организациязының талазы-биле СЭКП ТК-ның доктаалы үнген соонда, партияга хүлээп алышкынны партияның ажык хуралдарынга чорудуп, кежигүнге кирип турарларның эки-даа база четпес-даа талаларын чугаалажып көрүп турар. Хүлээп алышкынны ынчаар чорудары партияга кирип турарларның дугайында коммунистерниң болгаш кежигүн эвестерниң санал-оналын делгерезибиле өөренип көөр арганы берип турар.

Партияга кежигүн хүлээп алырын болгаш аныяк коммунистер-биле ажылды Кызыл-Дагда база МТМ-де партия эге организациялары (секретарьлары З. Алдай, К. Шонукпан) элээн экижиткен. Сөөлгү үеде совхозта партком болгаш партия эге организациялары Уставтың негелделерин канчаар күүседип турарының талазы-биле коммунистерниң харыысалгазын бедидериниң хемчеглерин ап турар.

Партияга чаа кирерлерге рекомендация берген коммунистер олар-биле канчаар ажылдап турарының дугайында СЭКП кежигүннери К. М. Ак-Лама. В. Ч. Мактарның информацияларын совхозтуң бүгү коммунистериниң хуралынга дыңнаан. Уставтың негелделерин бодунуң канчаар күүседип турарын коммунист А. Суур-оол парткомга информастаан. Кандидат стажын канчаар эрттирип турарының дугайында М. Монгуштуң, Ю. Очур-оолдуң информацияларын парткомнуң болгаш эге организацияларның хуралдарынга дыңнааш, оларга чогуур арга-сүмелерни берип, Уставтың негелделеринге дүүштүр оларның харыысалгазын бедиткен.

Партияга чаңгыстап шилип алышкынны чорударынга рекомендация чугула рольдуг. Рекомендация берген кижизиниң политиктиг база ажыл-иштчи, моральдыг мөзү-шынары дээш рекомендация берген коммунистер харыысалгалыг болур. Бир эвес олар ону уттуптар болза, партия эге организациялары оларга партия талазы-биле харыысалга хүлээдир апаар. Бисте чамдык коммунистер рекомендация бээрде, партияга кирер кижиниң чүгле ажылы-биле таныжып, оон бүдүрүлгеге, хөй-нийти амыдыралынга киржилгезин болгаш идепкейин, өг-бүлезинге аажы-чаңын чедир көрбейн баар фактылар бар. Коммунистер Э. Монгуш, Т. Чикчит олар рекомендация бээрде харыысалга чок болуп, ону берген кижизи-биле доктаамал ажылдаваан дээш хемчег алыскан. Моон соңгаар ындыг четпестерни катаптавас ужурлуг бис.

Күш-ажылчы коллективтерге кижизидилге ажылын экижидер сорулга-биле күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар дугайында айтырыгны партияның ажык хуралынга чугаалаштывыс.

Киргизияның партия организациязының талазы-биле СЭКП ТК-ның доктаалында партияга хүлээп алышкынның болгаш аныяк коммунистерни кижизидериниң талазы-биле партия эге организацияларының онза харыысалгалыг болурун айыткан. Ынчангаш эге организациялардан бо талазы-биле негелдени күштелдирип, партияга бүгү талазы-биле эң төлептиг кижилерни шилип, хүлээп алыр дээш моон соңгаар-даа шудургу ажылдарны чорудар апаар бис.

Р. ХУНАЙ-ООЛ,
«Ак-Туруг» совхозта партком секретары.

«250» СТАННЫҢ ИЙИГИ ЭЭЛЧЭЭ

УДМУРТ АССР. Ижевскиниң металлургия заводунда «250» деп прокат станының ийиги ээлчээ ажыглалда кирген. Машина тудуунга эргежок чугула чайырлаан, бедик шынарлыг прокат бүдүрер цехтерниң бүдүн комплекизин хуусаа бедикде ажыглалда киирген.

Ижевскиниң металлургтары чаа агрегаттың ачызында мурнундаазынга бодаарга, прокатты дөрт катап хөйнү бүдүрер. Бүдүрүлгениң бүгү чорудуушкуннарын автоматчыткан болгаш механизастаан. «250» станга хереглээр дериг-херекселдерни Герман Демократтыг Республикадан алган.

ЧУРУКТА: башкарылга чериниң эң дээре операторларының бирээзи Юрий Бакулев.

Е. ЗАГУЛЯЕВТИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Тудугнуң партийжи штабының дузазы-биле

Саяв-Шушенск ГЭС-тиң тудугжуларының үлегери-биле эртем-техника талазы-биле кады ажылдажылганың кержээни Ачинскиде нефть болбаазырадыр завод тудуунуң киржикчилери чарганнар. Оларның хөделиишкиннерин айылап · башкарары — СЭКП хоорkomунуң чанында тургустунган партийжи штабтың кол сорулгаларының бирээзи.

Кады ажылдажылганың киржикчилери — Ленинградтың болгаш Новосибирскиниң төлевилел институттарының партия организациялары партийжи штабтың сүмелерин баргаар ук заводка чорудуп бээр документилерниң канчаар белеткеттиниин турарын хыналдага алганнар.

«Ачинскалюминстрой» трестиң салбырлары база партийжи штабка отчедун бергеннер. Нефть болбаазырадыр тургузугларның кезектерин болгаш белдирлерин эптээр цехтиг монтаж баазазын тудугжулар ажыглалга киргеннер.

Эш Л. И. Брежневтиң Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң районнарын эргип чораан, берген сүмелеринге болгаш айтышкыннарынга тудугнуң коммунистери ажыл-херек-биле харыылааннар. Бүдүрүлге тудуунуң обжум темпилерлиг чорупт турары ынчаарда демдеглеттинген. Оон бээр тудугда эвээш эвес ажылдар кылдынган: бараан гарыгының резервуарларының эртээшкинин доозулган, объектилерниң энергия хандырылгазы экижээн, демир-орук болгаш автомобиль оруктарының калбарган четкизи ажылдап турар. Ам кол кичээнгейниң бирги технологтуг тургузугну эптээринче углаан.

Штабтың хурал бүрүзү — ол дээрге даандырган ажыл-херек дээш коммунистерниң харыысалгазының дугайында принципиалдыг чугаа-дыр. Оларның шуптузун чаңгыс эчис сорулга каттыштырып турар: бүдүрүлгениң эң кыска хуусаада дерип доозары.

А. ШИГЛЕНКО,
СЭТА-ның корр.

Ачинск,
Красноярск край.

ОРГАНИЗАСТЫГ ЭРТТИРЕР ДЭЭШ

Мөңгүн-Тайга районнуң ыраккы Мөген-Бүрен көдээ Советтиң 1979 чылдың январьда болур чон чизезин организастыг, бедик деңнелге эрттирер сорулга-биле белеткел ажылдарын баш бурунгаар чоруткан. Көдээ Советтиң девискээрин үш чизе участоктарынга үскен. Участоктар төптерин шимеп, дерээн.

Мөген-Бүрен көдээ Советиниң шиитпири-биле чизе кылыр кижилерни тускайлаан. Оларның өөредиглиг семинарын үш удаа эрттирген. Чизечилерге үш машинаны амдыгааштан быжыглаан болгаш машина четпес берге оруктуг черлерде чурттап турар малчыннарның чизезин чорудар санакчыларга мунар аъттарны база тускайлаан. Чизе чорударынга белеткел ажылдарынга инструктор хынакчы Көже Морзук-оол идепкейлиин көргүскен.

У. ИРГИТ.

ҮРЕЗИН — ДААРТАГЫНЫҢ ТАРААЗЫ

«Үрезин ажылын дыка экижидер».
(СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлеринден).

Даартагының тараазы бөгүнгүнүң тараазындан эгелээр. Беш чылдың үшкү чылында өстүрген рекордчу дүжүт — 235 миллион тонна тараа — чуртка шиитизи-биле үрезиннерниң ыңаңнышыг курлавырын тургузарының аргазын берген. Ам үрезиннер фондузу эрткен чылдыындан барык-ла чартык миллион тонна ажып турар.

Чер-ле болганда тарааны контрольда алган, хынап көрүп турар. Күрүнениң үрезин инспекциялары болгаш контроль-үрезин лабораториялары үрезинниң өлүн, боктуун, үнүүшкүннүүн тодаргайлап турар. Ындыг анализ чокка бисте чаңгыс-даа селкка ховуже үнмес.

Хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда үрезин курлавырлары чер ажылының бедик культуразының өзүп турар негелделеринге дүгжүп турар дээрзин хыналда көргүскен. Ставрополь крайда, Белгород, Волгоград, Воронеж, Ростов, Саратов болгаш Россияның өске-даа дыка хөй областарында . үрезиннерниң 90 ажыг хуузу чаштырылга стандартының бирги болгаш ийиги клазынга хамааржып турар. Украинада үрезин курлавырының бештиң дөрт кезии, а Запорож областа бүгү үрезин чүс хуузу-биле бирги класстың тараазы болуп турар. Молдавияда чаагай үрезиннерни часка магадылап шыгжап алган.

Ынчалзажок ылаңгыя тараа-бобы болгаш крупа культураларының кондициялыг үрезиннериниң эргежок чугула курлавырларын ам-даа тургузуп албаан районнар бар болуп турар деп, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу дыңнаткан. Ол чорукту кандыг-бир чергези-биле дүжүт ажаап алышкынының үезинде таварышкан агаар-бойдустуң соок болгаш чаашкынының байдалы-биле тайылбырлап болур. Ынчалзажок организастыг четпестер, үрезиннерге кичээнгейни кошкаткан чоруктар база бар. Чижээ, Узбекистанда, Закавказьениң республикаларында арыглаар тараа баазазын ооржум тургузуп турар.

Байдал кандыг-даа болза, четпестерни чайладыр херек. Үрезинни дагын кургадырын болгаш чедир арыглаарын специалистер оперативтиг курлавыр деп санап турар. Мурнакчы ажыл-агыйлар ол сорулга-биле тускай звенолар тургускулаап, оларның ажылын ийи ээлчеглиг кылдыр организастап турар. Кижилерниң күш-ажылын шынар көргүзүглерин барымдаалап төлеп берип турар. Тургустунган байдалдарны барымдаалап алырга, үрезин тарааны ажыл-агыйлар аразынга солчуру улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ам чамдык ажыл-агыйларның таваржып турар бергелери үрезин ажылын дүрген специализастаарының, ону улен-нүр үндезинниче шимчидерин доозарының эргежок чугулазының дугайын херечилеп турар. «Тарааларның үстүг культураларының болгаш сигеннерниң селекциязын база үрезин ажылын улам ыңай экижидер хемчеглер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң ийи чыл мурнунда хүлээп алган доктаалы чогумна ол че углаан. Ук адырны калбаа-биле специализастаары, а ол ышкаш үрезиннер арыглаар болгаш кадагалаар 2300 комплекстиг пунктуларны база заводтарны 1982 чылга чедир тудары доктаалда баш удур көрген. Ынчалзажок дыка хөй черлер салдынган сорулгаларны боттандырарын саададып, оңаалдаларны күүсетпейн турар.

Көдээниң бүдүрүп турар бүгү чүүлдерин кадагалаары-биле болгаш болбаазырадыры-биле холбашкан айтырыгларны шиитпирлээрин СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленуму онза ужур-дузалыг деп көрген. Ол негелделерни барымдаалап алырга, үрезиннерни кадагалаарының болгаш аштап арыглаарының дугайында сагыш салыышкыны—эң-не чугула херек. Чүге дээрге, чугаа болза бистиң шөлдеривистиң алдын фондузунуң, оон элбекшилин көвүдедириниң дугайында болуп турар-дыр.

Шаанда шылгарангай орус эртемден П. А. Костычев шылыдек үрезиннерни чажар дугайында сагыш салыышкынын чериң үнүш-дүжүткүрүнүң дугайында сагыш салыышкыны-биле бир дөмей ужур-дузалыг деп санап турган. «Эки үрезинден чажарга — чаагай дүжүттү алыр!» дээн мурнуку үениң агрономиязының бадыткалынга: механизацияның, химизацияның болгаш мелиорацияның үре-түңнелдииниң бүрүн болуру үрезиннерниң күштүүнден, оларның шынарындан хөйүнде хамааржыр деп чаа ханы утка немежип турар.

«Специалистерниң үнелеп турарындан алырга, эки, чогуур үезинде организастаан үрезин ажыл-агыйы бети дээрге-ле дүжүттү 20 хуу бедидип болур. А ол дээрге — он-он миллион тонна немелде тараа болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый продукциязы-дыр» — деп, эш Л. И. Брежнев СЭКП-ниң XXV съездизинге онзалап демдеглээн.

Үрезин ажыл-агыйын сайзырангайжыдар чорук чылда тарааның хөй немелдезин бээр күчүлүг курлавыр-дыр. Специалистер ону 30—35 миллион тонна кылдыр санап турар. Ол дээрге, Кубань ышкаш дөрт ындыг тараалаң чер-биле дең-дир! Ол курлавырны ажыглалга киирбес болза, бөгүн чер ажылын интенсификастаары болдунар арга чок. Үрезин — дүжүттүң эге үнер дөзү, оон үндезинни, бистиң даартагы тараавыстыр.

Д. СМИРНОВ,
СЭТА-ның тайылбырлакчызы.

ЧОННУҢ АРГЫЖЫЛГАЗЫНГА

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның социалистиг чарышты улам калбартыр дугайында Чагаазынга база СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге, аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтышкыннарга сорук кирбишаан, боттарының ажылынга дайынчы программа кылдыр хүлээп алгаш, бистиң 1469 дугаарлыг орук бүдүрүлге участогунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары онгу беш чылдың үшкү чылында багай эвес түңнелдерлиг ажылдаан. Коллектив эрткен чылдың бүдүрүлге планын ноябрь айдала күүседипкеш, бо хүннерде база-ла графикти мурнап турар.

Бистиң участок көдүуунда-ла Барыын-Хемчик биле Бай-Тайга районнуң аразында автомобиль оруун тударын болгаш септээрин харыылап турар. Эрткен чылдың түңнелдерин алырга, оруктуң капитал септелгезиниң планын бистиң участок 115, ортумак септелгени—119 болгаш агар септелгени—100 ажыг хуу күүсеткен.

Бистиң ажылывыска шаптыктыг бергелер эвээш эвес болган. Чүге дээрге, Хемчик бажы, Бай-Тал, Шуй, Кара-Хөл, Эрги-Барлык, Аянгаты дээн ышкаш, кадыр-берттиг, хая-даштыг черлерге ажылдаары ындыг-ла белен эвес. Бистиң орукчу механизаторларывыс, техниктеривис ук черниң байдалынга таарыштыр ажылдап, боттарының тывынгыр чоруун чаңгыс эвес удаа көргүзүп келген. Берге байдалдыг черлерге машина-техниканы башкарып, механизмнер-биле ажылдаары улуг мергежилди негээр. Оон-биле кады техниканың ындыг черлерге ажылының үезинде хөй кывар-чаар материалдар, артык кезектер чарыгдаттынар болгай. А бистиң механизаторларывыс оларны харын-даа хөйнү камнап ап чаңчыга бергенин айтыр херек.

Эрткен чылда ажылдың ажыктыг, бүдүмгүрү болгаш эки шынарлыг болуру дээш чарышка участоктуң ажылчыннары барык шуптузу киржип, бо чылын-даа боттарының бедик темпизин үргүлчүлевишаан. Оларга грейдер башкарыкчылары Хомушку Оваа, Лопсаң Борбак-оол, Седип-оол Сендажы, бульдозеристер Борис Ооржак, Өпей-оол Хертек, трактористер Орус-оол Ооржак, Лопсаң Сарыг-оол, чолаачы Чылбак-оол Соян, орук мастерлери Белек-оол Соян, Эмер-Сарыг Күжүгет, каңнакчы Орус-оол Мижит болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Бистиң участоктуң коллективи чүтле дөрт хүлээлгеден аңгыда чамдык ажылдарны кылып турар. Чижээ, чугула кампанияларның үезинде районнарның совхозтарынга, чамдык албан организацияларынга дузалап, машина-техника-биле шөлдер, суурлар аразының улуг эвес оруктарын эмгелеп, дескилээринге шефтеп турар.

Коллективтиң администрациязы, ында партия, профэвилел, комсомол организациялары орукчуларның билиг-мергежилин бедидеринче улуг кичээңгейни салып турар. Чедиишкиннинг ажылдың бир үндезинни чогум-на бүгү талалыг өөредилгеде деп санап турар бис. Бисте кижи бүрүзү өөренип турар деп болур.

Кандыг-даа ажылга чедиишкинниң бир бырaзы — социалистиг чарыш деп чүвени практика үргүлчү бадыткап турар. Бистер Хандагайтының 1473 дугаарлыг орук бүдүрүлге участогу-биле чаңчыл болган чарыжывысты онгу беш чылдың дөрткү чылында үргүлчүлээр бис. Оон негелделерин тодарадып, чаа-чаа хүлээлгелерни алыр ужурлуг.

1979 чылда бистиң участоктуң мурнунда сорулгалар улуг. Ону амыдыралга боттандырар, онгу беш чылдың планныг даалгазын хуусаадан эрте күүседир дээш, ажыктыг болгаш шынарлыг чорукту бедидер дээш ажылдаарынга бистиң орукчуларывыс шиитпирлиг.

С. СЕРЕН-ООЛ,
1469 дугаарлыг орук бүдүрүлге участогунуң начальниги.

Партияның XVII область конференциязының делегады Күрсеели Саятович Ооржак республикада сурагалыг малчыннарның бирээзи. Ол «Шекпээр» совхозтуң Бичи-Тей хойжу бригадазында ажылдап турар. 1978 чылда төрүүр 100 хойдан 104 хураганны ол камгалап алган. Мал кажааларын боду септеп, чылыглаан, 10 тонна сигенни белеткеп алган. Дуржулгалыг малчын үжен ажыг чылдарның дургузунда мал ажылынга ажылдап, чылдан чылче бедик көргүзүглерни чедип ап келген. 1946 чылдан бээр СЭКП кежигүнү К. С. Ооржакты хөй чылдарда нийтиниң малын өстүреринге үре-түңнелдиг

ажылы дээш Совет чазак бедии-биле үнелеп, Октябрь Революциязы, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаан.

ЧУРУКТА: К. С. Ооржак.
В. ДОНГАКТЫҢ фотозу.

Чагаа парлаттынмаза-даа

ХУРАЛГА ЧУГААЛАШКАН

Тожу районда «Тоора-Хем» совхозтуң төвү Адыр-Кежиг суурда бөлүк аныяктарның ында көдээ Культура бажыңының (эргелекчизи Ч. Д. Кол) багай ажылдап турарының дугайында чагаазы редакцияга келген. Редакция ук чагааны райкүүскомче чоруткан.

Тожу район Совединиң күүскомунуң даргазы Д. Дарганның редакцияга дыңнатканы-биле алырга, Культура бажыңының четпес ажылдап турарының дугайында аныяктарның хомудалы чөптүг.

Культура бажыңының ажылын экижидер хемчеглерниң дугайын партком биле көдээ Советтиң хуралынга чугаалашкан. Амгы үеде чаа директорну тып тургузар хемчегни ап турар.

ПЛАНЕТА АРЫГ ЧААГАЙ ТУРЗУН ДЭЭШ

«Бойдус камгалалын күштелдирер база бойдус курлавырларын ажыглаарын экижидер талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы чериң чараш чаагайын болгаш ажык байлаан камгалаарынче, аңаа ажылдап, чурттаар байдалдарны улам таарымчалыг болдурарынче угланган. Ол документини тайылбырлап бээрин **бойдус камгалалының гидрометеорология болгаш контроль талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне комитединиң даргазы, ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының корреспондент-кежигүнү Ю. А. Израэльден** СЭТА-ның корреспондентизи дилээн.

Агаарның, хем болгаш далай сугларының хирлениишкининиң деңнелин доктаамал хайгаарарын 1963 чылдан бээр янзы-бүрү министерстволар улуг хемчээлдерге чорудуп келген. Ылаңгыя 1972 чылда «Бойдус камгалалын күштелдирер болгаш бойдус курлавырларын ажыглаарын экижидер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын хүлээп алганының соонда ол ажыл улам идепкейжээн. Партия болгаш чазактың чоокта чаа үндүрген доктаалы бистиң Төрээн чуртувустуң ажык-байлактарын эртем өзээ-биле чөптүг ажыглаарын хандырып турар чогуур программаны берген.

Совет Эвилелинде агаар, бойдустуң хирлениишкининиң деңнелин хайгаараар болгаш контрольдаар нийти күрүне албан чери тургустунган. Чижээ, агаарның арыг, арыг эвезин 350 хоорайларда хынап көрүп турар. Дөрт муң станциялар 1200 ажыг чугула хемнерниң болгаш суг шыгжамырларының, хөлдерниң база ССРЭ-ниң девискээринге хамааржыр бүгү далайларның сугларының шынарын доктаамал тодарадып турар. Ол ышкаш улуг бүдүрүлгелерниң чоок кавызында черлерниң база көдээ ажыл-агый черлериниң хөрзүнүнүң байдалын доктаамал шинчип көрүп турар.

Бистиң чуртувуста агаарның хирлениишкининиң деңнели кудулап турарын шинчилелдер көргүскен. Үлетпүр төптериниң хөй нуруузунда ол деңнел ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозунуң тургускан нормаларындан куду бооп турар. Ол чорук чаа технологияларны шиңгээдип алганының, довурак-доозун, газ арыглаар дериглгелерни бүдүрүлгелерге тургусканының, ТЭЦ-терни газ одаарынче шилчиткениниң, бичии котельнаяларны төпчүткениниң, чамдык заводтарны хоорайлар даштынче үндүргениниң ачызында чедип алдынган. Суг хөөлбектериниң арыг турарын хандырып турар программа база күүсеттинип турар. Волгада, Уралда, Днепрде болгаш өске-даа улуг хемнерде нефть продуктуларының холуксаазы элээн эвээжээн.

Агаар болгаш суг бассейннериниң хирлениишкинин контрольдаар автоматчыттынган системаларны бүдүрерин СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында көрүп турар. Ындыг янзылыг дүржүлга системаларын амдан эгелеп Москвада шиңгээдип ап эгелээн. 1982 чылда найысылалга атмосфераның хирлениишкинин контрольдаар 15 автоматчыттынган станциялар болгаш элээн каш көжүп чоруур лабораториялар ажылдап эгелээр. Суг хөөлбектериниң санитар байдалын хынаар системаны тургузарын үш ээлчегде боттандырары көрдүнген. Москва хемниң Рублево суурдан Воскресенскиге чедир участогунда сес автоматчыттынган станцияларны тургускан.

1979 чылдан эгелеп ындыг системаның баштайгы ээлчээн Ленинградка, оон соонда Киевке шиңгээдип ап эгелээр.

Чаңгыс аай төлевилел шиитпирлериниң үндезиннинге тургускан, атмосфераның болгаш сугларның арыг байдалын хайгаараар автоматчыткан системалар 1983—1990 чылдарда Алма-Атага, Ростовка, Тбилиске, Бакуга, Горькийге, Красноярскиге, Омскиге, Ригага болгаш өске-даа улуг хоорайларга ажылдап эгелээр. Ол системалардан келир информация агаар, бойдусту хирлендирип турар бүдүрүлгелер-биле чогуур харылзааны тудар арганы бээр. Оон үндезиннинге технологтуг чорудулгаларны башкарар системаларга чогуур команданы бээр. Ындыг янзы хемнерниң, хоорайларның атмосферазының «кадыын» дыка экижидер аргалыг болур.

Атмосфера агаарын камгалаарының норма-чижектерин болгаш дүрүмнерин бүдүрүлгелерниң, тудуг черлериниң болгаш өске-даа объектилерниң кайы ведомствога чагыртып турарындан хамаан чокка канчаар сагып турарын хынаар эргени бойдус камгалалының гидрометеорология болгаш контроль талазы-биле ССРЭ-ниң Күрүне комитединге база оон чер-черде органнарынга берген. Олар чогуур доктааттынган нормаларны үреп турар бүдүрүлге объектилерин ол талазы-биле хемчеглерни алгыже дээр түр соксадыр дугайында доктаалды хүлээп алырын-даа саналдап болур апарганнар.

Социалистиг планныг ажыл-агый биосфераны камгалап карактаарының быжыг үндезиннин тургускан деп Ю. А. Израэль онзалап демдеглээн. Бойдус камгалалының талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалда көрдүнген бүгү чүүлдерни бис амыдыралга бедик харыысалгалыг боттандырар ужурлуг бис.

Р. АХМЕТОВ.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Төнчүзү. Эгезин №№ 2, 3, 9 «Шында»).

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХОСТУУ» СОВХОЗ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Долчанмаа Дагбаевна Бадыны — пенсионер.

Томуу Хорлуевна Доспаны — пенсионер.

Салчак Донгаковна Натпит-оолду — пенсионер.

Донгак Сүрүнмеевич Натпит-оолду — пенсионер.

Донгак Донгакович Саспык-оолду — ажылчын.

Самбукай Даржаевна Сундуйну — пенсионер.

Самбуу Долбаакайевна Сииңмааны — пенсионер.

Донгак Чамыянович Тасаапчыкты — пенсионер.

Борбак-Кара Дөңгүр-Караевич Түлүштү — ажылчын.

Сат Иргековна Уйнукайны — пенсионер.

Ондар Шожул-оолович Чаш-оолду — пенсионер.

«АК-ТУРУГ» СОВХОЗ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Монгуш Чикчитовна Араажыны — интернат ажылчыны.

Монгуш Холчукович Артааны — ажылчын.

Назыты Ламаевич Даспаякты — ажылчын.

Монгуш Отуковна Дучур-оолду — ажылчын.

Монгуш Биче-Ламаевич Седенни — пенсионер.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Долгар Божаевна Бадарчыны — пенсионер.

Чооду Байыр-ооловна Биче-оолду — пенсионер.

Мария Николаевна Клееваны — пенсионер.

Чооду Молдургаевна Күрзүнү — пенсионер.

Оолай Ензаковна Маадыны — пенсионер.

Долчанмаа Допчаевна Оюнну — пенсионер.

Түмендей Сарыг-оолович Оюнну — «Чодураа» совхозтуң ажылчыны.

Чайзатмаа Баа-Хөөевна Оюнну — «Чодураа» совхозтуң ажылчыны.

Семен Начинович Самданы — районнуң харылзаа белдириниң ажылдакчызы.

Василий Чалчыкович Сарбааны — пенсионер.

Сувалчай Допчутовна Сүлдүмү — «Чодураа» совхозта техажылдакчы.

Григорий Күдерекович Төгүс-оолду — пенсионер.

Николай Тоолаевич Эренчинни — пенсионер.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1978 чылдың декабрь 17.

Хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орден-биле болгаш «Иениң медалы» медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДАН

Сес уругларны божаап болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Арыпмаа Суруновна Мандараа — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны.

Даваа-Самбуу Хомушкуевна Сүрүн — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Чамырык Тары-Хооевна Иргит — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Кушкаш Казырыковна Хомушку — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Сагды Иргитовна Бады — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Бичен Шагдыровна Бичии — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны.

Сенди-Сүрүн Михайловна Кызылбай — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Чимис Салчаковна Кызыл-оол — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Барыымаа Сайын-ооловна Күжүгет — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Александра Хомушкуевна Монге — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Донмас Иргитовна Седенмаа — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Маруся Иргитовна Серот — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны.

Алдын-кыс Шожаповна Хертек — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Кунзенмаа Кудурукпайевна Хертек — «Кара-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Валентина Хертековна Адыгбай — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны.

Валентина Хертековна Бораш — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Чечек Дайынчыр-ооловна Дагбы — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Чечек Монмеевна Саая — «Тээли» совхозтуң ажылчыны.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОНДАН

Тос уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

Кара-Уруг Доржуевна Донгак — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Бежендей Сарыг-ооловна Монгуш — ведомстводан дашкаар таңныыл камгалалының ажылчыны.

Дензинаа Монгеевна Ондар — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Чечеймаа Иринчиловна Ондар — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Сес уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Кунзенмаа Шыраповна Донгак — Чыргакы суурда өг-бүле ээзи.

Дуюкаа Кончуковна Куулар — Чыргакы суурда өг-бүле ээзи.

Ханды Сереновна Сарыглар — «Алдан-Маадыр» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Чимиссйн Ангыевна Көкер-оол — ДЭУ-209-туң ажылчыны.

Борбак Мынан-ооловна Куулар — Баян-Тала ортумак школаның техажылчыны.

Мотор Чамзырыновна Кыргыс — «Сүт-Хөл» совхозтуң техажылчыны.

Киваа Дарбыйевна Мандан-оол — Ак-Даш суурда өг-бүле ээзи.

Санчыдар Кара-Хунаевна Монгуш — Алдан-Маадыр суурда өг-бүле ээзи.

Серен Санчаевна Монгуш — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Хүренмаа Шырагайевна Монгуш — Сүт-Хөл сес чыл школазының техажылчыны.

Барыымаа Дамдыновна Ондар — Бора-Тайга суурда өг-бүле ээзи.

Антонина Данчытовна Ооржак — Ишкинниң Культура бажыңының кассири.

Өлзеймаа Идамовна Ооржак — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Борбак Шараповна Саая — «Искра» совхозтуң ажылчыны.

Анай Өдербейевна Сат — «Искра» совхозтуң ажылчыны.

Кызыл Канчыыр-ооловна Сат — Чадаана хоорайда № 1 столоваяның ажылчыны.

Алды уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Серемаа Очуровна Буга — Сүт-Хөл рабкоовунуң ажылчыны.

Чечекмаа Очуровна Донгак — райпо магазининиң садыгжызы.

Елена Булчаавевна Кара-Сал — Чыргакы суурда интернаттың кижизидикчи баштыңы.

Тамара Дерликпеевна Кара-Сал — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Бопаа Дамдыновна Куулар — Баян-Тала школазының пионервожатыйы.

Кашпык Агбаановна Куулар — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Валентина Анадыевна Монгуш — «Искра» совхозтуң ажылчыны.

Елена Андреевна Монгуш — Бажың-Алаакта өг-бүле ээзи.

Өлзей Агбаановна Монгуш — Чыргакы суурда өг-бүле ээзи.

Оюу Седеновна Монгуш — «Искра» совхозтуң ажылчыны.

(Уланчылыг).

Делегей бо хүннерде

ЭДЧ-ниң 30 чылынга

БҮЗҮРЕЛДИГ БАЗЫМНАР-БИЛЕ

ХАНОЙ. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлели социалистиг дем каттыштырылга чурттарының күчү-шыдалын быжыглаарынга эң чугула рольду ойнап турарын амыдырал хүн бүрү улам тода бадыткап турар деп, Вьетнамның Компартиязының ТК-зының органы «Нян зан» солун ЭДЧ-ниң 30 чылынга тураскааткан чүүлүнге демдеглээн.

Төөгүлүг кыска хуусаа дургузунда безин социалистиг чурттар бүгү талаларга өскен деп ол солун бижээн. Оларның улуг чедиишкиннери улус ажыл-агыйының күчүлүг хөгжүлдезинден, ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг болгаш угаан-бодал дээнелиниң бедиишкининден тодаргай костүп турар. Марксичи-ленинчи идеяларга, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилеңмиишаан, ЭДЧ кежигүннери чурттарның кады ажылдажылгазы дең эргениң, кайы-кайызынга ажыктыг болуруннуң, боттарының болгаш национал эрге-ажыктарын хүндүлежириниң, дузалажырының болгаш акы-дуңмалышкы чоруктуң ёзузунга хөгжүп турар. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүнү болбушаан, Вьетнам Социалистиг Республика акы-дуңма бүгү чурттарның эрткен үеде чедип алган чедиишкиннеринге оларның-биле кады өөрүп турар.

ЭДЧ кежигүннери чурттарның кады ажылдажылгазы хөй янзы болгаш чүүл-бүрү хевирлерге илергейлеттинип турар. Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң 30 чыл догуннап келгени ол организацияның амыдыралчызын, чогаадыкчы байлак күштерлиин көргүзүп турар. ЭДЧ кежигүннери чурттар хол-холдарындан туттунчуп алгаш, коммунизмниң чырыткылыг келир үезинче бурунгаар бүзүрелдиг чорып орар деп, «Нян зан» солун онзалап демдеглээн.

СОЦИАЛИСТИГ ИНТЕГРАЦИЯНЫҢ ХАНЫЛААШКЫНЫ

СОФИЯ. Чиик автомобильдер бүдүрер талазы-биле Волжек каттыжыышкынының ЭДЧ-ниң 30 чылынга аллдар кылдыр акы-дуңма чурттарның экспорт чагыгларын чогуур үезинде болгаш бедик шынарлыг күүседир деп интернационалчы эгелээшкини Болгарияның ажылчын аңгызының ортузунда изиг чүүлдүгзүнүүшкүнну хайныктырган. Ол эгелээшкинге бир дугаарында каттышкан бүдүрүлгелерниң аразында Елховода электродериглер заводу-дур. Болгарияда онза сурагжаан «Жигулилерге» ажыглаттынар электродериглер комплектилерин Волжскиниң автозаводунче моортап он чыгам чылдар дургузунда чорудуп келген.

Бо чылын ЭДЧ-ниң 30 чылынга аллдар кылдыр Елховоның ажылчыннары, специалистери ССРЭ-же экспорт планын ноябрь 7-де — Улуг Октябрьның 62 чылынга чедир күүседирин шиитпирлээн.

(СЭТА).

Латин Америкада эң улугларның бирээзи болур Гаванаының балыкчылар портун (чурукта) ССРЭ-ниң дузаламчызы-биле туткан. Ол болза Кубага балык тударын хөгжүдеринге ынанныштыг бааза болган. Комплексте суднолар доктаар ээлэн каш черлер, соодукчулар, суднолар септээр дериглелер, балык далганын бүдүрер фабрика бар.

Улусчу эрге-чагырганың чылдарында балык болгаш далайның өске байлактарын тудары барык-ла 8 катап улгаткан. Куба беш чылдың (1976—1980 чч.) төнчүзүнге чедир балыкты болгаш далайның өске-даа продуктуларын тударын бүдүн чартык катап улгаттырарын болгаш ону 400 муң тоннага чедирерин төлевилээн.

Пренса Латина—СЭТА-ның фотозу.

КУБАНЫҢ ДХМ-НИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ГАВАНА. (СЭТА). КУР-нуң талазындан чөңгээлээшкиннерге доктаамал таваржып турар Вьетнам Социалистиг Республиканы бодунуң деткип турарының дугайын Кубаның Даштыкы херектер министерствозу медеглээн.

Кампучияның Национал камгаланыышкынының чаңгыс аай фронтуаунга баштаткан маадырлыг кампучи улуска дүжүрткен Пол Поттуң—Иенг Сариниң өлүрүкчү бөлүүнге Пекинниң сеелгү үеге чедир көргүзүп келген деткимчезин-биле ол чөңгээлээшкиннер кады боол келген деп, медеглеледе айыткан. Кожаазында чурттарга удур ол бөлүктүң кембуруулуг үүлгедиишкиннерин болгаш халдаашкыннарын ооң-биле соксаткан болгаш демократтыг Кампучияның демократияже, тайбыңче, ёзулуг хамаарышпас чоруунче, дендиилегезиниче орук ажыттынган ВСР-биле кызыгаарлашкак районнарда кыдат чепсектиг күштерни мөөңнеп турары-биле холбаштыр Кубаның Даштыкы херектер министерствозу бодунун сагыш човаашкынын илереткен болгаш бодунуң тускай догуннаар чоруун, дендиилекзоорниң бүдүн чорууп камгалаарынга хамаарыштыр Вьетнамның быжыг туружу-биле Кубаның эп-сеткил каттыштырын турарының дугайын ол медеглээн.

КАЙЫЗЫНГА-ДАА АЖЫКТЫГ САДЫГЛАЖЫЫШКЫН ДЭЭШ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң кол эрге-ажыктарынга дүгжүп турар совет-америк садыглажыышкын бир эвес дең эргениң болгаш кайызынга-даа ажыктыг чоруктуң үндезининге тургустунар болза, ол садыглажыышкынның хөгжүлдезиниң перспективалары онза таарымчалыг болур ийик. ССРЭ-биле садыглажыышкынга ылгай көрген кызыгаарлаашкыннарны дүжүрер дээш саналдап турар АКШ-тың херектен бөлүктериниң хөй санныг сураглыг төлээлекчилериниң бүзүрели ындыг.

Делегейниң эң улуг экономиктиг күрүнелери болур Каттышкан Штаттар биле Совет Эвилелиниң аразында садыглажыышкын кайызынга-даа ажыктыг садыг солчулгазын чедиишкинниг хөгжүдеринге бүгү күчүлүг аргалар турза-даа, эрткен чылын ол садыглажыышкын ийи таланың күзеп турганы ышкаш ындыг темпилер-биле калбарбааны харааданчыг деп, америк-совет садыг-экономиктиг чөвүлелдиң даргаларының бирээзи У. Верити медеглээн. Совет Эвилели-биле садыглажыышкынны эвээжедип турар ылгай көрген моондактар америк херектен бөлүктериниң, совет даштыкы садыг организацияларының чөптүг сагыш човаашкынын болдуруп турар.

1979 чылда совет-америк садыглажыышкынның хөгжүлдезиниң перспективазын эки деп үнелеп көрүп турарын У. Верити онзалап демдеглээн. 1978 чылда бо талазы-биле эгелээн чугула ажыл совет-америк харылзааларының, ооң иштинде экономиктиг харылзааларның бүгү комплекзиниң экижиринге чедирер деп санаар мен деп, ол чугаалаан. Стратегтиг чепсекти кызыгаарлаарының дугайында АКШ биле ССРЭ-ниң аразында дугуржулганы чедип алыры-биле ийи чурттуң аразынга дең эргеге, кайызынга-даа ажыктыг болгаш кандыг-даа ылгай көрүүшкүн чок садыг кергээни чарары база болдунуп болур ийик деп бодаар мен. Ол чорук АКШ биле ССРЭ-ниң аразында ажыл-ишчи кады ажылдажылганы хөгжүдеринге, тайбың херээнге болгаш улустар аразының тайбың кожа-хелбээ дорунааашкынның принциптерин бадыткап тургузарынга улуг ажыктыг болур.

Кандыг-даа чурттуң социал болгаш экономиктиг системазы чүгле ооң бодунуң иштики херээ болур дээрзинге кезээде бүзүреп чораан болгаш ам-даа бүзүреп чорууp мен деп, АКШ-тың херектен бөлүктериниң сураглыг төлээлекчизи Сайрус Итон чугаалаан. Садыглажыышкынны анаа кандыг-даа хамаарылга чок айтырыглар-биле холбавас ужурлуг дээрзинге бүзүрээр мен. Ынчангаш мен бүгү социалистиг чурттар-биле дең эргелиг садыг-экономиктиг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң талалакчызы боол чораан болгаш ол хевээр арткан мен, деп.

ЧАЙГЫЛЫШ ЧОК УГЛАНЫЫШКЫН

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Социалистиг дем каттыштырылга чурттары, бирги ээлчээнде Совет Эвилели, тайбынның болгаш айыыл чок чоруктуң политиказын быжыы-биле база чайгылыш чок чорудуп турар. Ол дугайын КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXIII сессиязының ажылы чаа күш-биле херечилеп турар.

Социалистиг чурттарның чаа тайбың инициативазы КНО-нуң Кол Ассамблеязының делегаттарының хөй вуруузунуң деткимчезин алган. Олар Барыын чүктүң империалистиг бөлүктериниң туружун шиитпирлиг буруу шапкан. «Соок дайынның» талалакчылары чепсектерни аңдере бүдүрүп, чер бомбүрзээнге тайбыңны быжыглаар, чавырылдырыышкынны ханыладыр талазы-биле айтырыгларга чүгле хора чедирип турарлар. Империалистиг күрүнелер Совет Эвилелиниң тодаргай саналдарын буруу шаппышаан, бөмбүрзекке тайбыңны быжыглаар, чавырылдырыышкынны калбартыр талазы-биле тодаргай саналдарны тооп көрбейн турар. Олар боттарының бүдүрүп алганы, чонга айыылдыг чепсээ-биле делегейниң улустарын коргударын бодап турар. Ындыг чөңгээлээшкин делегейниң улустарын коргудуп шыдавас, чүге дизе, хосталга дээш демисел — амгы үениң боттут негелдези апарган.

Пекинниң удуртулгазы империалистиг күштерниң чалгыынга база каттыжа берген деп, «Эфиопиэн геральд» солун демдеглээн. Кыдаттың төлээлекчилери делегейде эң реаксылыг күштер-биле каттыжып алгаш, социалистиг дем каттыштырылга чурттарының тайбың саналдарынга удурланыышкынны кылган деп ол-ла солун бижээн.

ДЕРЗИИЛЕЛДИ СОКСАДЫР

БЕРЛИН. Англи чепсектиг күштер ирланд улуска удур Соңгу Ирландияда ёзулут дайынны чорудуп турар. Англи эжелекчилерниң өлүрүкчү дерзиилелиниң түңнелинде эрткен он чыл дургузунда 1850 кижи өлүрткен болгаш 20 муң чыгам кижи балыглаттырган. Ирландияның Компартиязының Чиңгине секретары Майкл Орнордан «Хоризонт» дээр неделя санында үнер солуннуң айтырыгларынга харыылап тура, ол дугайын медеглээн.

Кижиниң черле тураа чогуур эргелерин: амыдырап чурттаар эргезин, кым-даа дээш болбас эргезин, кижиниң телептиг мөзүзүн хүндүлээр чорукту, чөптүг судтаашкын ёзузун англи эрге-чагыргалар үреп, дора көрүп турар деп, ол демдеглээн. Соңгу Ирландияда кижиниң эргелерин сагып турар дээрзиниң дугайында англи чазактың медеглелдери шуут-ла чагдыныышкын-дыр. Кижиниң эргелерин камгалаар талазы-биле Страсбургга болган суд кижилиң эргелерин Англияның үреп турарын сойгалаан. Ынчалза-даа оон бээр чүү-даа өскерилбээн, ол-ла хевээр арткан.

Англияның чагырыкчы бөлүктери Соңгу Ирландияда илергей-ле берге байдалды тургускан. Олар «хуваажыр болгаш чагырып тергиидээр» дээр принципти эдербишаан, империалистиг политиканы чорудуп, барыын ээлдиг күштерни деткип турар. 700 чыл дургузунда Соңгу Ирландия Англияның колониязы болуп келген, ынчангаш ол чорук чурттуң экономиказының хөгжүлдезин моондактап келгени чиганиг чок деп, М. Орнордан чугаалаан.

(СЭТА).

ТУНИСТИҢ ТУРУЖУ

ТУНИС. (СЭТА). Туниcтиң премьер-министри Х. Нуира Чоокку Чөөн чүкте дүшкүүрлүг байдалга хамаарыштыр бодунуң дүвүреп турарын илереткен. Араб девискээрлерни эжелеп турарын соксадыр талазы-биле КНО-нуң резолюциязын күүседиринден ойталап турар Израильдиң туружун ол шыңгыы буруу шапкан. Палестин улустуң бот башкартынар эргелерин ол улуска тывыспаан шаанда, Чоокку Чөөн чүкке тайбыңны догуннадыры берге деп, премьер-министр чугаалаан. Палестин улустуң кара чаңгыс дүрүм ёзутаар төлээлекчизи — Палестинаны хостаарының организациязы — Чоокку Чөөн чүк айтырыын шиитпирлээринге илиг боор деп, ол чугаалаан.

Кандыг-даа чурттар политиктиг, экономиктиг болгаш социал системазындан хамаарылга чокка боттарының аразынга найыралдыг, кады ажылдажылгалыг чурттаар ужурлуг деп, ол демдеглээн.

МАОИЗМНИҢ ДАРЛАЛЫН КАМПУЧИЯ ДҮЖҮР ОКТААН

Тура халышкан чурттакчы чоннуң идепкейлиг деткимчези-биле хөделип турар Кампучияның революстуг чепсектиг күштериниң күчүлүг согуушкуну-биле чурттуң найысылалы, Пекинниң талалакчызы Пол Поттуң-Иенг Сариниң чугула чөленгиижи болур Пномпеньни хостаан.

Кампучияда маоисчи «шепелдениң» буурап дүшкени илдең. Ынчалза-даа ону кампучи улус аар өртек-биле чедип алган. Эң-не эвээш санаашкын-биле алырга, ол чуртка Пекинниң чалчаларының тергиидеп келген үезиниң дургузунда азы 1975 чылдың апрельден бээр ийи миллиондан эвээш эвес кижи шаажылаткан, албадалдыг күш-ажылдан, аарыглардан, аштан өлген. Кыдат чылаларга даянып турган диктаторларның эрге-чагыргазы Кампучияны национал халапка барык-ла чедирген. Кыдаттың гегемонизми чүү түвеге чедирерин Азияның чурттары тодаргай чижекке көргеннер болгаш «Кампучияның өөредиин» келир үеде олар барымдаалап көөр ужурлуг деп, «Стрейтс таймс» дээр Сингапурнуң солуну бижээн.

Вьетнам болгаш Лаос-биле колонизаторларга удур, а соолгу он чыл дургузунда империализмге болгаш ооң чалчаларынга удур чаңгыс аай фронтулуг демисежип турган Кампучия канчап маоизмниң дузаанче хенертен кире-бергенил?

Вьетнам, Лаос болгаш Кампучия болза Индий-Кыдаттың кожа күрүнелери болур. Бо чүс чылдың 30 чылдарында Индий-Кыдаттың компартиязын тургускан соонда, ол партия ол чурттарның улустарының хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселин баштай берген. Ол партияны революсчу шылгарангай ажылдакчы, марксис-ленинчи Хо Ши Мин баштап турган. 1951 чылда вьетнам коммунистерниң эгелекчи саналы-биле партияны тарадыр деп шиитпирни хүлээп алган. Оңу Индий-Кыдатка тургустунуп келгең байдал негей берген. Ол үш чурттарның онзагай байдалдарын барымдаалап турган, ол чурттарга тускай партияларны тургускан. Чечени-биле чугаалаарга, коммунистер «боттарының бажыңнарынче тарай берген» соонда безин оларның дайынчы эвилели болгаш бот-боттарынга дузалажылгазы хевээр арткан. Лаостуң болгаш ынчангы Камбоджаның коммунистери бодунуң шынчы өңнүү Вьетнамның дузаламчызындан дайзыннар-биле дең эвес демиселди чорударынга күштүг ап, вьетнамнарның антиимпериалистиг демиселиниң байлак дуржулгазын ажыглап келгеннер. Ооң соонда Индий-Кыдаттың улустарының АКШ-тың агрессиязынга болгаш чалча ёзу-чурумнарга удур кады демиселди чедиилкин-биле доозулган болгаш үш хамаарышпас күрүнелерниң — Вьетнам Социалистиг Республиканың, Лаос Улус-Демократтыг Республиканың болгаш Демократтыг Кампучияның тургустунарынга чедирген.

Империализмге удур Индий-Кыдаттың улустарының маадырлыг демиселиниң чылдарында оларга хамаарыштыр Пекинниң политиказы ийи арынныг болгаш алыс утказы-биле алырга, өскерликчи боол келген деп дораан-на демдеглеп чугаалап каар ужурлуг. Тулчуп турар улустарның ханынга политиктиг ат-алдарны чедип алырынче, америк агрессияга удур оларның демиселин кошкадырынче болгаш Вьетнамның соңгу болгаш мурнуу ийи кезекке чардынганын хевээр арттырарынче Пекинниң чүткүп турганы ынчап-на илдең болу берген.

Вьетнам болгаш лаос улустар Кыдаттың гегемонисчи бодалдарының салдарынга алыспайн барган. Камбоджага хамаарыштыр чүл дээрге, ооң компартиязынга Пол Поттуң болгаш Иенг Сариниң Пекинниң талазынга чорудуп турган шутуму коддай берген. Ол ажылдакчылар болгаш оларның талалакчылары 60 чылдарда Пекинге хөй удаа барып, анаа кыдат удуртукчулар-биле ужуражып, «культура революциязын» боттарының кайгап турарын илередип келгеннер.

Лон Нолдуң реаксылыг американ бөлүүн улустуң тиилээниниң соонда 1975 чылдың апрельде эрге-чагыргага келгеш, Кампучияның Пекинниң талазынче кирген чагырыкчылары боттарының согуглларын чүгле иштики реакцияга удур эвес, харын кыдат удуртулганың политиказының оруун эдеринге удур, кады демиселге акы-дуңмалышкылары-биле — вьетнамнар болгаш лаос улус-биле найыралды болгаш чаагай кожа-хелбээ харылзааларны быжыглаары дээш демисежип турган интернационалисчи коммунистерге база удур чорудабергеннер.

Пекинниң айтыышкыны-биле 1975 чылдың майда-ла Кампучияның чепсектиг күштери Вьетнамның кызыгаар чоогунда районнарынче чөңгээлиг хөй санныг халдаашкыннарын чоруткан. Ооң соонда чылдарда ол чөңгээлээшкиннер Вьетнам Социалистиг Республикага удур ёзулуг кызыгаар дайыны кылдыр өзе берген.

Пол Поттуң-Иенг Сариниң чалча бөлүүнүң чуртта каржы-дошкун шериг диктатуразын тургузуп алганында Пекинниң чажыт удуртукчу ролю база илереттинген. Кыдат коммуналарның үлегери-биле шериг ёзу-чурумнуг «ажылчын бригадаларны» тургузуп, ол диктатура хоорайларның чурттакчы чонун күш-биле кедээже көжүрүп турган. Кандыг-даа хомудал кылганы, чедишпес аъш-чем дээш хомудал кылганы дээш бригадаларның кежигүннерин кадыг-берге, өлүреринге чедир шаажылаар чораан. Кижилерге улам-на долу контрольду тургузар дээш акшаны дүжүрген, а күш-ажылды чедишпес аъш-чем-биле төлеп турган. Школаларны болгаш дээди өөредилге черлерин хагган, солун-сеткүүл үнместээн, пропаганда вептерелкчизиниң ролюн «Кампучияның үнү» радиостанция күүседип турган. Башкарыкчы бөлүк интеллигенцияны кол дайзын кылдыр көрүп турган болганда ону барык-ла шуут чок кылып каан.

Тайбың чурттакчы чонну ол болгаш оон-даа өске каржы-дошкун аажылаарының фактыларын эрткен чылдың сентябрьда КНО-нуң Женевада белеткел комиссияларының бирээзинге чугаалажып көрген. Ниити хемчээли бир муң хире арын ооң документилеринде кирген улустарның херечилеледерин чыып бижээн. Кампучияның хамаатылары каржы-дошкун аажылаашкыннарга, хилинчектээшкиннерге, шаажылаашкыннарга таваржып, амыдырап-чурттаарының кол эргелерин эдилевейн турган дээрзин ол документилер херечилээн. Бүгү чурт кончуг улуг концлагерь болу берген.

Кампучияның улузунуң оон ынай шыдажыр арга чок болу бергени билдингир. Ёзу-чурумга удур баштайгы чайгаар болган хөделиишкиннер эрткен чылдың декабрь 2-де Кампучияның национал камгаланыышкынының чаңгыс аай фронтуаун тургускан соонда организастыг шынарлыг болу берген. Ол үеге чедир патриотчу күштерни мөөңнээриниң, революстуг чепсектиг күштерни организастаарының плацдармы болу берген районнарны хостапкан турган.

Фронтунуң декларациязында ооң кол сорулгазын тайылбырлаан. Ооң сорулгазы болза Пол Поттуң-Иенг Сариниң реаксылыг бөлүүн чылча шаавары болгаш социалистиг тургузуушкуннуң оруу-биле чоруп орар тайбың, хамаарышпас, демократтыг, каяа-даа каттышпаан Кампучияны тургузары болур. Ол фронт тайбыңның политиказы дээш демисежип, социалистиг чурттар-биле найыралдың база кады ажылдажылганың харылзааларын быжыглаарынга белен деп бодунуң даштыкы политика талазы-биле тускай медеглелинде ол онзалап демдеглээн.

Кампучияның национал камгаланыышкынының чаңгыс аай фронтузунуң чепсектиг күштери чурттакчы чон-биле болгаш улустуң талазынче кирген патриотчу хөөнүг солдаттар болгаш офицерлер-биле кады чурттуң девискээрин чедиишкинниг-биле хостаан.

Ук фронтунуң политиктиг программа - минимум у н д а чурттакчы чонну истеп-сүрерин чок кылырының, реаксылыг ёзу-чурумнуң тургусканы албадаашкынның база күчүлээшкинниң аппарадын дүжүрериниң сорулгазын салган. Чер-черниң улусчу комитеттерин тургузуп турар, олар эргелеп башкарарының, корум-чурумну болгаш айыыл чок чорукту тургузарының сорулгаларын күүседир. Бүдүрүлгеги организастаарының болгаш чурттакчы чонга эргежок чугула дузаламчыны көргүзериниң талазы-биле хемчеглерни ап чорудуп турар.

Пекинниң чалча ёзу-чурумунуң буурап дүшкени Кыдаттың чагырыкчы бөлүүнүң күштүг килеңнээшкинин болдурган. Кампучияның национал камгаланыышкынының чаңгыс аай фронтузунга, Кампучияның патриоттарынга хамаарыштыр эң-не калчаалыг хоп-мегелээшкинни Пекин чорудуп, Пол Поттуң-Иенг Сариниң артып калган бөлүктеринге «үр үениң дайынын чорударынче» чөңгээлиг кыйгырыгларны үндүрүп турар. Маоизмниң дарлалындан хосталыр дээш Кампучияның улузунуң демиселин кыдат гегемонистерниң кыжаныышкыннары-даа, оларның калчаалыг кыйгырыглары-даа доктаадып шыдавас.

С. ФРОЛКИН.
(СЭТА).

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

● ОРДЖОНИКИДЗЕ ●

Оортан ЯК-40 самолёттар баштайгы рейстерин Ашхабадче, Бакуже болгаш Элистаже кылган. Соңгу Осетияже туристеп кээп турарларның санының чылдан чылче улам көвүдеп турары-биле холбаштыр агаар рейстериниң маршруттарын алгыткан. Хоорайның аэровокзалын база чаартып турар.

● ИРКУТСК ●

Иркутскиниң арга-арыг ажыл-агый эргелелиниң Слюдянканың механизастаан ыяш ажыл-агыйының коллективиниң 1979 чылга алган социалистиг хүлээлгелеринде пландан ажыр 1500 кубометр ыяшты белеткээрин көрген. Хосталган черлерге ыяш олуртулгазының планынга дүүштүр сибирь пөжүн эң эки агротехниктиг хуусааларда олуртурун хүлээнген. Оон аңгыда коллектив чиг-этти, материалдарны, одаар чүүлдү, электроэнергияны камнаары дээш демиселди улам күштелдирерин аазаан.

● БРЯНСК ●

Брянск областың Погарск районунуң механизаторлары часкы тарылгага хереглээр техниканың септелгезин областа бир-ле дугаарында дооскан. Оон аңгыда тракторларның 85 хуузун, тараа ажаар комбайннарның чартык кезиин болгаш өске-даа техниканы белениниң шугумунда тургускан. Унеча, Новозыбков, Сураж районнарының ажыл-агыйларында, «Сельхозтехника» бүдүрүлгелеринде техника септелгезин бедик темпилиг чорудуп турар. Ажыл-агыйларның шефтери — үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери септелгеге хереглээр хөй артык кезектерни берген, мергежилдиг эдикчилерниң болгаш септекчилерниң 400 хире бригадаларын колхозтарже, совхозтарже чорудкан.

● ОШ ●

Мурнуу Киргизияның аңчылары аңнар оранынче—дагларже аъттаныпкан. Өлүк тывыкчылары элээн каш муң чемгерикчилерни, улуг сооктар, шуурганнар үезинде аңнарга хоргадаар чаглактарны кылгылаан. Сары-Челектиң камгалалдыг черлеринде болгаш ооң чоок кавызында грек тооруктуң дүжүдүн ажаавааан черлерин черлик хаваннарга сүүзүннүг чем кылдыр арттырган.

● ЯРОСЛАВЛЬ ●

Чүс дөртен чаштар Переславль-Залесьеде чаа туткан эң чараш бажыңнарның бирээзи — «Теремок» комбинаттың ээлери болганнар. Уругларның өңнүктери кылдыр улустуң тоолдарының маадырларын чурукчулар «чалап эккелген». Спортчу болгаш ойнаар шөлдерни кылган, комбинаттың девискээрин долгандыр аныяк ыяштарны олурткан. Беш чылдың эгезинден областа школа назыны четпээн уругларның 90 албан черлерин ажыглалга киирген. Оларның хөй кезии көдээде.

● БУХАРА ●

Кызылкумнарның мурнуу районнарынче Амударьяның суун аксыр 20 километр дурттуг каналды казып эгелээн. Хуусаадан эрте, ССРЭ-ниң Дээди Соведиңге соңгулдалар хүнүнге уткуштур ийи муң гектар кур черлерни көдээ ажыл-агый ажыглалынга киирерин тудугжулар хүлээнген. Беш чылдың төнчүзүнге чедир 15 муң гектар черлерни ажыглалга киирери көрдүнген.

(СЭТА).

Ада - иелерге

КИЧЭЭНГЕЙЛИГ БЕЛЕТКЭЭР

Белеткел азы бирги класска уругларның өөренип киргенинин баштайгы хүннеринде, оларның дыл-домааның сайзырангайын, сөстерни шын адап билирин башкылар онза кичээнгейге алыр. Ооң соонда чугаазы сайзырангай болгаш сайзырангай эвес, сөстерни шын адап билир азы шын адап билбес уругларны тус-тус бөлүктерге хуваап алгаш, оларның чугаа сайзыралын деңнештирип алыр дээш янзы-бүрү аргаларны ажыглап, хөй талалыг шудургу ажылдарны башкы кижи чорудар. Харын чамдыкта ада-иелер бистер башкыларның талазындан «Силерниң оглуңар шуут чугаалап билбес-тир», «Сөстерни шын эвес адаар-дыр» азы «С», «Р» деп үннерни ыяап-ла «ыш», «ый» кылдыр адаар-дыр. Ону эдип алыр дээш мырыңай чадажып-ла тур мен» деп чеме-шугумчулелдиг дыңнаар бис. Ол чүден болу бээрил?

Амгы үеде ада-иелерниң хөй кезии долу эвес ортумак болгаш ортумактан өрү эртем-билиглиг деп чугаалаза частырыг болбас. Олар башкыларның ажылын чиигедип, ажы-төлүн школага өөренирингe белеткээр талазы-биле хөй ажылдарны кылып болурлар.

Уругларны школага белеткээр хөй талалыг ажылдың бир кол хевири, оларның чугаа сайзыралынче кичээнгейни угландырары болур. Ажыл херек чежемейниң-даа чай чок болза, ажы-төлүн эргеледип чассыдып, оларның-биле чугаалашпас ада-ие чок. Уруг төрүттүнери билек-ле чугаалажып эгелей бээр бис. Чаш уругнуң дыл-домаа үнүп келгенде ооң-биле чугаалажыры улам чаптанчыг чараш болгаш солун апаар. Бир-ле чугаарында «ава», «ача» деп сөстерни адап турар апаарын билир бис. Ооң соонда бодун долгандыр турар чүвелерниң, өг-бүледе кижилерниң аттарын чоорту тып билир апаар. Чамдык чүвелерниң аттарын чүгле углай адаан ийикпе азы бодунуң сөзү-биле чогаадып адаан сөстер хөйү-биле тып-тып эгелээр. Ындыг сөстер уругнуң дыл-домаа өзүп турар үеде хүн бүрү немежир. Бичии Буян ийи хар болгаш ийи хар чартык чедир өзүлдезиниң үезинде дыка хөй сөстерни тып, домактарны чугаалап турар апарган. Ынчалза-даа ооң чугаазында өг-бүле кежигүннеринден өске улустар билбес дыка хөй сөстер тывылган: «думайавай» (кырган-авай), «трак» (трактор), «бун дидим» (барып уштум), «байлоо-байлоо» (байырлыг-байырлыг), «мени упайлууи де» (мени көдүрүвүт). Буянның домаанда углай азы бодунуу-биле чогаадып адаа бээр сөстерни ада-иези болгаш угбалары хүн бүрү эдип, шын адаарынга болгаш чугаалаарынга үргүлчү чаңчыктырып келгениниң түңнелинде чугаазы чарт болуп экижээн.

Школа назыны четпээн уругларның чугаа сайзырадылгазынга, оларны хүн бүрү хайгаарап ойнадып, ашкарып-чемгерип турар кижилерниң чугаа-домаа улуг салдарлыг (ада-иезиниң, акыларының, угбаларының болгаш өскелерниң). Чамдык ада-иелер уругларын эргеледирде боттары безин эскербес, домаан чассыт кылдыр чугаалаар аян бар. Чижээлээрге, «чараш оглумну аарай» деп эргеледирде «чайаш оглумну аайай» деп чугаалаар. Бо таварылгада уругнуң «Р» деп үнүн «ый» кылдыр адаарын эдип чазаар туржук, харын ынчаар адаарынга чаңчыктырып турар.

Ада-ие кижи уруглар-биле чугаалажырда сөстерни шын адаары эргежок чугула.

Бичии кижилерниң чугаа сайзырадылгазынга улустуң аас чогаалы улуг ужур-дузалыг. Ылангыя диириг амытаннар дугайында тоолдарны дыка сонуургаар. Дүрген шиңгээдип алыр. Кыска тоолдарны, шүлүктерни чугаалап билир кылдыр өөредири уругларның сөс курлавырын улам байыдар болгаш үннерни шын адаарынга чаңчыктырар. Кылган ажылын, чүнү ойнап турганын азы кала, чүнү көргенин уруглардан айтырып чугаалады чугаа сайзыралынга онза ажыктыг, аргалыг болза хөй үрмек айтырыглар чокка канчаар, кымның-биле ойнап турганын азы бажыңга чүү болуп турганын чугаалаптар кылдыр өөредир херек. Буянның угбалары школага өөренгеш келгеш, оон ясли-садикке канчаар ойнап турганын чугаалатып алыр дээш аңаа дыка-ла хөй айтырыгларны салып тургаш, билип алыр турган. Сөөлзүредир угбалары кичээлден кээрге ясли-садка ойнап турганын ол кандыг-даа айтырыг чокка чугаалаар апарган: «Бис шүлүк өөрендивис. Башкы өөретти. Довуракка ойнавас мен, доосказа ызырыптар. Оон ойнадывыс угбай. Моортай деп...». Буян бодунуң ээлчээнде угбаларының канчаар өөренгенин база айтырар. Олары ол хүн кайы кичээлге каш демдек алганын чугаалап бээр.

Бичии уругларга диафильмнер, чуруктуг номнар азы журналдар көөрү дыка ажыктыг. Ында чуруктарның утказын чугаалатып өөредирин ада-иелер кызыдар херек.

Ниитизи-биле ап көөрге, школа назыны четпээн уругларның чугаазын сайзырадырының талазы-биле ада-иелерниң чорудуп болуру дыка хөй арга-методтар бар. Ол дугайында башкыларның, ылангыя школа назыны четпээн уруглар албан черлеринде ажылдап турар тускай эртемниглерниң сүмелерин ада-иелер билип алыры чугула. Чүге дээрге школага келирде-ле чугаа-домаа сайзырангай уругларның өөренири эки, оларга билиг бээринге башкыларга дыка чиик болуп турарын практика бадыткап турар.

Борта хамаарыштыр база бир бодал бар. Чүл дээрге, белеткел клазын хүлээп алыр башкылар өөренир уругларның ада-иези-биле уругларын школага өөреніринге белеткээринге хамаарыштыр чыл бурунгаар ажылды чорудуп, оларга чогуур консультацияларны берип турары күзенчиг. Бо ажылды ада-иелер комитеттерин, херээженнер чөвүлелдерин дамчыштыр чорудуп болур аргалар бар.

Практикадан көөрге дыка хөй уруглар (ылангыя уруглар садтарынга турбаан уруглар) школага өөренип кээрге чүве ыыттавас, чугаазы сайзыраваан болуп турарын башкылар чугаалап турар. Ындыг болганда уругларны школага белеткээр талазы-биле төрелдерниң болгаш башкыларның демниг ажылы черле эргежок чугула хире. Ынчангаш бо темага хамаарыштыр чугаалажып көрзе деп бодал-биле бо кыска чүүл бижиттинген чүве. Бо айтырыгга хамаарыштыр башкыларның, ада-иелерниң ажыктыг санал-оналдары кирер боор деп идегедим.

Б. БАРБА.

Музейниң ховар чүүлдери

СОЛУН ТӨӨГҮЛҮГ СЕЛЕМЕ

Москвада Күрүнениң Ленин орденниг Төөгү музейинде император Наполеон Бонапарттың селемези база чыдып турар.

Ол селеме ээзи солун төөгүлүг. XVIII вектиң төнчүзүнде, XIX вектиң эгезинде Версальдың чепсек мануфактуразынга ажылдап турган француз чепсек мастери Буте ону дамаск каңдан кылган. Египет походунуң соонда ол селемени консул генерал Бонапартка тывыскан. Ол дугайын селемеде бижиттинген сөстер херечилеп турар, оларның аразында мындыг сөстер бар: «Наполеон Бонапарт. Француз республиканың баштайгы консулу». Селемениң сывын таналар-биле, оюп таптап кылган хүлер кыдыглар-биле, өрүттүнген мөңгүн удазын-биле каастаан. Сыптың ужу дээрбектиг арылаң бажы болу берген. Хынын кара хөм-биле шаа кааи, таптап кылган хола кылыглар-биле каастаан.

Ол болза Наполеонуң эң ынак селемези, ол кала-даа оозундан адырылбас чораан. Ындыг-даа болза чамдык байдалдар ооң ынакшылындан-даа күштүг болган...

1814 чылдың чазынында, орус шериг Парижке кирген соонда, Фонтенбло керээзинге ат салдынган. Ол керээ ёзугаар Наполеонну Эльба ортулукче шөлүүрү көрдүнген, орус император I Александр шөлүттүрүп турар Наполеонну баар черинге чедирип кааары-биле бодунуң адъютантызы граф Шуваловту томуйлаан.

Фонтенблодан Францияның мурнуу талазында далай өртээли хоорайга чедир орук императорнуң дужулгезинден ойталаан кижиге элээн айыылдыг турган. Авиньондан ырак эвесте Наполеон-биле коржуп каантарыя күзээн кижилер мөөңнелип турган. Наполеонга удур белеткеттинип турар халдаашкын дугайында медээ дыңнааш, ону шөлүттүрген черинге диириг болгаш кадык чедирерин бодунуң алдарының хереэ деп санаан Шувалов, бодунуң дайзыны чораан кижиге хептерин солчуп алырын чаагай сеткил-биле сүмелээн. Ындыг янзы-биле Наполеон оруктуң арткан кезээн өске кижиниң ийи олуттуг чуузазынга, орус генералдың шинелин кедип алган эрткен.

Шуваловтуң чедирилгезинден илереп турары болза, далай өртээлинге чедип келгеш, Наполеон өөрүп четтиргениниң илерели кылдыр, бодунуң ынак селемезин аңаа белекке берген.

...1912 чылда Россия 1812 чылдың Ада-чурт дайынының чүс чыл болганын демдеглээн. Россия императорунуң Төөгү музейинге ол болуушкунга тураскааттынган делгелге ажыттынган. Эрмитажтың, Кышкы ордунуң, Москваның Чепсек палатазының коллекцияларындан 1812 чылдың дайынынга хамаарышкан экспонаттарны аңгылап алган. Хуузунда коллекцияларлыг кижилер база ла боттарының киирилдезин кылганнар.

Ол делгелгеге көргүстүнген муң-муң ховар чүүлдерниң аразынга Наполеонуң селемезин база делгеттинген. Ону Шуваловтуң ээжи—графиня Воронцова—Дашкова кадагалап турган. Делгелге хагдынган соонда ук селемени графиняга эгидип берген, ооң Украинада өнчү черлериниң бирээзинге—Елисаветград губерниязы (амгы Кировоград область) Новая Прага суурга кадагалаттынып турган...

Каш-ла чыл болганда Улуг Октябрьның социалистиг революциязы өөскүп үнген. Контрреволюцияга удур демисежиринге чер болгап кызыл гвардияның отрядтары тургустунуп эгелээн. Новая Прага суурга база отряд тургустунган. Кара далайжы Петро Несмашныйның командылап турганы тус чериниң кызыл гвардейжи отрядынга чепсек, ылангыя соок чепсек—чыда, селеме чедишпейн турган. Графиня Воронцова-Дашкованың өнчү черинде янзы-бүрү чепсек шыгжагда чыдып турар деп бир кижи кызыл гвардейжилерге медээлээн. Чепсекти хуваап берип турда, Наполеонуң селемези эң-не дидим дайынчыга онаашкан болган. Ынчаарга ук селеме-биле ол ур дайылдажып шыдавайн барган. Ол өлүртүп каан соонда селеме Елизаветград ревкомунуң даргазынга—Петр Алексеевке дамчыттынган...

Ук селемениң оон ынаргы салым-чолу тодаргай билдинмес. Императорнуң ол селемезин Москвада Кызыл Армия музейинге Алексеев дужаап берген бе азы өске кым-бир кижи дужаап берген бе дээрзин амдызында тодаргай кылдыр чугаалап шыдавастыр бис. Ук селемени Кызыл Армия музейинден 1926 чылдың ноябрь 10-да Күрүнениң Төөгү музейинге дамчыдып берген.

Наполеонуң ол селемезиниң сөөлгү ээлекчизин дилээрин уламчылап турар. Ол селемени тудуп алгаш, революцияның дайзыннарынга удур атакаларже дидимн-биле кирип турган кижи тодараттынып келир дээрзинге дадагалзал турбас. Француз императорнуң селемезиниң кайгамчыктыг намдарының дугайында сөөлгү сөс ооң-биле чугаалаттынар.

Георгий КОЛОМИЕЦ.

Күрүнениң Ленин орденниг Төөгү музейиниң чепсек килдизиниң эргелекчизи. (ПМА).

• СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ •

Баскетбол

КАШПАГАЙЛАР, МЕРГЕЖИЛДИГЛЕР

Кызылдың «Херел» спорт залынга республиканың школачыларының баскетбол маргылдаазы болуп эрткен. Аңаа республиканың районнарындан, хоорайларындан келген, 7—8 класстарның өөреникчилеринден тургустунган шилиндек командалар киришкен.

Оолдар командаларының аразындан найысылалдың шилиндек командазы бодунуң эштеринден артык мергежилдиин, кашпагайын көргүзүп, кымга-даа уттурбайн, бирги черни ээлээн. Ынчангаш бирги чергениң дипломун, шилчиир кубок-биле шаңнаткан.

Найысылалдың командазының капитаны, № 14 школаның сески класчызы Вася Пищиков баскетбол ойнаарынга эң мергежилдиин көргүскен. Эрес-кашпагай чараш ойнавышаан, командазының санын көвүдедип, тиилээринге ол төлептиг үлүүн киирген. Маргылдааның судья коллегиязы В. Пищиковка «Эң эки халдакчы» деп тускай шаңналды тывыскан.

Ийиги, үшкү черлерни Ак-Довурактың, Каа-Хемниң командалары ээлээн.

Уруглардан бирги, ийиги шаңнал дээш спортчу демисел найысылалдың болгаш Ак-Довурактың командаларының аразынга эрткен. Кызылдың аныяк спортчулары эки ойнааш, бирги шаңналга төлептиг болган. Үшкү черни Чадааның баскетболистери ээлээн.

Тиилекчилерге шаңналдарны тывыскан.

В. КАРА-САЛ.

ЧУРУКТАРДА: Кызылдың тэлээзи В. Пищиков (үстүнде); Чадааның командазының кежигүннери.

Авторнуң фотолары.

ЧАА ЧЕМПИОН

ЗАПОРОЖЬЕ. (СЭТА). Дошка фигуралыг чуңгуулаашкын талазы-биле чурттуң чемпионун илередириин аңаа болган маргылдаазынга ийи кижиниң танцызын ойнаарынга делегей чемпионнары москвачылар Н. Линичук биле Г. Карпоносов бирги черни, ийиги черни—база-ла москвачылар, делегейге ийи удаа тиилекчи чорааннар—И. Моисеева биле А. Миненков. Үшкү черни Свердловск чурттуглар Н. Карамышева, Р. Синицын олар алгылааш, тус-тузунда алдын, мөңгүн болгаш хүлер медальдар-биле шаңнатканнар.

Тус-тус кирижикчилерден москвачы Константин Кокора фигуралыг чуңгулаашкынга чурттуң чемпионунуң алдын медалын бир-ле дугаарында чедип алган. Ийиги черде—ленинградчы Владимир Котин болган.

Делегей чемпиону чораан, москвачы Владимир Ковалев баштай бирги одуруга чоруп тургаш, шенелде үезинде бертиниишкинге таварышкаш, маргылдаага киришпейн барган.

Хандырылгаңар кандыгыл?

СЫҢМАРЛАЖЫП ТУРГАШ...

Каа-Хем районда Бүрен-Аксы—элээн улуг суур. Ол «Кызыл тук» совхозтуң төвү. Совхоз төвү суур болганда ында школа, эмнелге, ясли-сад, ыяш ажыл-агыйы чери дээш албан организациялар бар турары билдингир. Ол организацияларның ажылчын, албан-хаакчылары, суур чурттакчылары дээш, чон база-ла арбын. Ооң-биле чергелештир суурнуң адаанда, үстүнде мырыңай кожа ийи улуг фермалар база бар.

Ынчалза-даа Бүрен-Аксының ажыл-ишчилеринге таарымчалыг аъш-чем магазини чок. 1960 чылдар эгезинде-ле «Кызыл тук» бичии колхоз турар үеде-ле чаңгыс садыгжы ажылдаар бичии ларек ажыттынган. Ол ларек ам бо хүнге чедир ажылдап турар. Суур өзүп, хөгжүп, чону база немежип турар болганда ол ларек ам чоннуң негелдезин хандырып шыдавас апарган. Ылангыя хлеб садып алырда ол тар ларекка бир-ийи шак иштинде сыңмарлажып, иткилежип келирге улуг, биче кижилерге халалыын канчаар. Кажан садыгжының дыштаныр хүнүнде кыштың соогунда, чайның изиинде-даа Сарыг-Септе он ажыг километр барып хлебтеп алгылаар бис.

Бо дугайында негелде-дилегни тургузуп шаг болган. Эрткен чылын суурнуң хуучу кежигүннериниң отчёт-соңгулдалыг хуралынга база чугаалашты. Каа-Хем райпозунуң баштаар чериниң мурнунда турган даргазы эш Пересторонин-даа, амгы даргазы эш Дорофеева-даа чаа улуг-делгем магазин туттурар дугайында та чеже аазаан чүве, ынчалза-даа аазаашкын ам бо хүннерге чедир бүтпестээн.

Көдээ чоннуң амыдырал-хандырылгазын экижидер дугайында партия, чазак хүн бүрү сагыш салып, доктаал, шиитпирин үндүрүп турда ону амыдыралга боттандырар талазы-биле хемчеглер албас, курут аазаашкын кылырынга өйлежип турарга кайын таарыжыр. Ынчангаш бүрен-аксыжыларның бо негелдезин ам черле хандырар үези келбээн деп бе?

Л. САЛЧАК.

«ЧАДААНАЖЕ СӨӨРТҮП АППАРГАН»

Совет кижилерниң амыдыралы хүн бүрү улам чаагайжып, амыдыралдың культуразы бедип, акша-шалыңывыс безин доктаамал өзүп турар-дыр. Бола бүгү кижи дугайында чаагай сагыш салыышкыны дээш партия, чазакка өөрүп четтиргенивисти илередип турар бис.

Чоннуң амыдырал деңнели бедээн тудум бараанга негелдези база өзери чугаажок. Машина, мотоцикл, соодукчу, телевизор дээш улуг өртек-үнелиг барааннарны хөйнү садып алыр апарган. Ооң бир чижээ, бистиң Чыраа-Бажы суурда телевидение шугумун кииргени болур.

А мен борта Чыраа-Бажы суурнуң чурттакчыларының бараан талазы-биле хандырылгазында четпестерин бижиир бодадым. Биеке мурнунда ажылчын кооперациязы турган чүве. Ам ону дүжүрген, Чадаана райпода каттыштырган дижир. Хуучуларның хуралынга ол дугайын чугаалашпаан-даа, чоннуң санал-оналын-даа дыңнаваан, мындыг. Ажылчын кооперациязы чүгле Чыраа-Бажын харылап турган эвес, Хорум-Даг, Шеми, Элдиг-Хем, Чыргакы суурларны база харылап турган болгай.

Суурнуң магазиннеринде аъш-чем продуктулары ооң мурнунда турганындан эвээжээн. Бисте өске черлерден келген аныяк специалистер бар. Амдызында оларда дузалал ажыл-агыйы чок чүве болганда, аъш-чем аймаан колдуунда өске черлерден садып ап тургулаар боор чорду.

Оон ыңай база-ла хүннүң херегледтинер саван, хеп чуур порошоктар көңгүс чок. Ону садыгжылардан айтырарга: «Складка чыткан порошоктарны ажылчын кооперациязы дүжерге Чадаанаже сөөртүп алгаш барган» дээр болду. Кижи бодаарга оларны дедир сөөртүп аппарып турбайн, магазинге киирип саткан болза чогумчалыг ышкаш. Ам саванны безин Чадаанадан барып садып алыр болганы ол бе? Чадаана кады өг аразы эвес-ле болгай. Ынчангаш Чөөн-Хемчик районнуң херекчилер ниитилели бо айтырыгже кичээнгей салыр боор дээрзинге идегээр апаар.

А. МОНГУШ.

ҮЕЗИ КЕЛГЕН АЙТЫРЫГЛАР

Анкетага харыылар

Эрткен чылдың төнчүзүнде «Шын» солуннуң анкетазын парлап, номчукчуларның санал-оналын айтырган болгай. «Кижи болгаш бойдус» деп рубриканы бо чылдың номерлеринге уламчылаарын күзээр-дир мен. Бойдуска хамаарыштыр школалар девискээринге тус черлерде үнмейн турар ыяштарны олуртурунче школачыларны шефтетсе деп саналым бар. Пөш, чойган, хады, хадың, шиви дээш ыышкаш концуг чараш ыяштар чер болганда үнмейн турар. Ыяш ажыл-агый чериниң тускай эртемниглериниң дузазы-биле ол ыяштарны тарыырын калбартыры чугула. Ол болза бистиң амгы үениң кижилериниң келир үениң кижилеринге белээвис болур.

К. САРЫГ-ХАА.

Өвүр район.

* * *

Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуң малчыннарынга тускай почтачы бижыглаттынмаанындан чоннуң чагыткан солун-сеткүүлүн, чагаа бижиин суг сөөртүр машинаның чолаачызы чорук аайы-биле чедирип турар. Тус машина чамдыкта келбейн-даа баар, почта чедирери оон хүлээлгези эвес болганда чамдыкта солун, сеткүүлдү экелбейн-даа бээр.

Малчыннарга тускай почтачы бижыглаарын негеп турар бис.

С. ШИДИЖИК.

* * *

Чадаана хоорай-биле «Искра» совхозтуң аразы чүгле 11 километр. Ынчангмыже бо аразынга почта чедирилгези дыка саадал, солуннар үнген хүнүнүң соонда 4—5 хонгаш келир. А ырак одарларда чурттап турар малчыннар оон-даа озалдап ап турарлар.

Бистиң Бажың-Алаак суурга почта чедирилгезин чурумчударының үези келген.

М. ӨРГҮМЧҮ.

Чөөн-Хемчик район.

Телевидение

ЯНВАРЬ 12-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.05—«Харыылаңар, горнистер!».
11.35—«Хамаан эвес». Уран-чечен фильм.
13.05—Л. Бетховен—Фортепиано сонатазы. Делегей конкурстарының лауреады В. Кастельский күүседир.
13.35—Медээлер.
13.45—16.00—Чапсар.
16.00—Медээлер.
16.20—«Сээң күш-ажылың—сээң бедииң». Кинопрограмма: «Өске бажыңның чылыы», «Шынарның алгоритми».
17.00—«Шыдыраа школазы». Разрядтиктер клазы. Оюнвуң ортузу. Дамчыдылганы делегей гроссмейстери А. А. Котов чорудар.
17.30—«Гуцулочка». Хөгжүм ансамблиниң концерти.
КЫЗЫЛДАН
17.45—«Хүн бүрүзүнүң эртени» Телефильм.
18.00—«Тыва неделя». Информастыг дыңнадыг.
18.15—«Спорт». Дамчыдылга.
18.45—«Чоннуң уран чүүлү». Дамчыдылга.
19.15—Телемедээлер.
МОСКВАДАН
19.30—«Кижи болгаш хоойлу». Дамчыдылганы юридиктиг эртемнерниң доктору В. М. Савицкий чорудар.
20.00—«Кышкы оюн». Уругларга шүлүктер.
20.15—«Бөгүн делегейде».
20.30—М. Шолохов—«Оожум Дон».
21.15—Чаа чылдың «Ак-көк отчугажы».
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.05—01.45—Чаа чылдың «Ак-көк отчугажының» уламчызы. Төнгенде — медээлер.
ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
17.45—«Объектив».
18.15—«Москва болгаш москвачылар».
18.45—«Хөглүг стартттар».
КЫЗЫЛДАН
19.30—Чарлалдар.
19.35—21.05— «Комсомолчулар чорупкан». Уран-чечен телефильм.

Агаар

Бөгүн республикага шокар булуттаар, чагбас. Хат кошкак. Агаарның температуразы хүндүс мурнуу-барыын районнарга 20—25, өскелеринге 30—35 градус, дүне 32—37, чамдык районнарга 43—48 градус соок болур. Автоорукта рга эртен туманнаар, 500 метрден бээр барааны көрүп болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ЯНВАРЬ 12-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Корсиканчы ёзу-биле вендетта» 9.50, 11.35, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Сактыышкын» 10.00, 11.30, 13.30, 15.00, «Кара-бажыңдан дезиишкин» 16.30, 18.20, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Киночыныды» 11.00, «Өлүм садыгжылары» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Саламандрлар уязы» 16.30, 18.40, 20.30, «Мишка, Серега болгаш мен» 15.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-21, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаңда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 45.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыышкыны талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—01399.